Κωστής Κοκκινόφτας
Κέντρο Μελετών Ιεράς Μονής Κύκκου

ΟΙ ΠΥΡΚΑΓΙΕΣ ΣΤΗ ΜΟΝΗ ΚΥΚΚΟΥ

Η Μονή Κύκκου επλήγη κατά τη μακραίωνη ιστορία της από τέσσερις μεγάλες πυρκαγιές, τα έτη 1365, 1541, 1751 και 1813, που αποτέφρωσαν μεγάλο μέρος από το μοναστηριακό συγκρότημά της, αφάνισαν τα κειμήλια και τους πολύτιμους θησαυρούς της και κατέστρεψαν πολλά από τα χειρόγραφά της, με αποτέλεσμα να στερούμαστε σημαντικές πληροφορίες για τους πρώτους αιώνες της λειτουργίας της. Ανάμεσά τους απωλέσθηκαν και τα αυτοκρατορικά χρυσόβουλλα, που αναφέρονταν στην ίδρυσή της από τον βυζαντινό αυτοκράτορα Αλέξιο Κομνηνό (1081-1118).

Για την πρώτη πυρκαγιά του έτους 1365 διασώζονται πληροφορίες στα τέσσερα χειρόγραφα της Μονής των ετών 1614, 1661, 1695 και των αρχών του 18ου αιώνα, τα οποία αναπαράγουν σχετική περιγραφή παλαιότερου χειρογράφου, που ανάγεται στο έτος 1421/22[1]. Επίσης, γίνεται εκτενής αναφορά στην έντυπη έκδοση του ιστορικού της, που πρωτοκυκλοφόρησε στη Βενετία το 1751 από τον διδάσκαλο της Ελληνικής Σχολής Λευκωσίας (1742-1760) και μετέπειτα Πατριάρχη Ιεροσολύμων (1766-1770) Εφραίμ τον Αθηναίο, ο οποίος χρησιμοποίησε παλαιά χειρόγραφα από το Αρχείο της. Ο Αθηναίος λόγιος διασώζει και τη μοναδική, από ό,τι έχουμε υπόψη μας, μαρτυρία για την πυρκαγιά που κατέκαυσε τη Μονή γύρω στο 1541. Για τις άλλες δύο πυρκαγιές, των ετών 1751 και 1813, αναγράφονται αρκετά στις επανεκδόσεις της ιστορίας του Εφραίμ στα χρόνια της Τουρκοκρατίας, τα έτη 1782, 1817 και 1819[2]. Επίσης, δίνονται πληροφορίες σε οθωμανικά έγγραφα, που διαφυλάχθηκαν στο Αρχείο της Μονής, και γίνεται αναφορά σε σχετικές επιγραφές και σε περιηγητικά κείμενα της εποχής.

Σύμφωνα με τα χειρόγραφα της Μονής, η πρώτη μεγάλη πυρκαγιά συνέβη κατά την περίοδο της Λατινοκρατίας (1191-1571), το έτος 6873 από κτίσεως κόσμου,

1. Τα χειρόγραφα αυτά μελετήθηκαν και εκδόθηκαν από τον Κώστα Κωνσταντινίδη, Η Διήγησις της Θαυματουργής Εικόνας της Θεοτόκου Ελεούσας του Κύκκου, Λευκωσία 2002.

2. Για την ιστορία του Εφραίμ του Αθηναίου, Η περιγραφή της Σεβασμίας και Βασιλικής Μονής του Κύκκου, ήτοι Διήγησις περί της εν Κύπρω αποκομίσεως της θαυματουργού Αγίας Εικόνος της Υπεραγίας Θεοτόκου της λεγομένης Κυκκιοτίσσης, Ενετία 1751, τις επανεκδόσεις της στα χρόνια της Τουρκοκρατίας, και όσα περιλαμβάνει για τις πυρκαγιές στη Μονή Κύκκου, θα γίνει αναφορά στη συνέχεια.

δηλαδή το 1365, όταν βασιλιάς στο νησί ήταν ο Πέτρος Α΄ (1359-1369)[3]. Επεκτάθηκε δε σε σύντομο χρονικό διάστημα και κατέστρεψε τη Μονή, αφού το μεγαλύτερο μέρος της φαίνεται ότι ήταν κατασκευασμένο από ντόπια ξυλεία[4]. Όπως αναφέρεται σχετικά, κάποιος χωρικός προσπάθησε, στις 27 Ιουνίου του έτους εκείνου, να συλλέξει αγριόμελο και άναψε για τον σκοπό αυτό ξύλα για να διώξει τις μέλισσες. Η φωτιά, όμως, ξέφυγε από τον έλεγχό του και επεκτάθηκε σε σύντομο χρόνο από τα βόρεια προς τη Μονή, απειλώντας το καθολικό και τα γύρω κτίριά της.

Τις ίδιες ημέρες, κάποιος πτωχός νέος αρρώστησε και σταδιακά παρέλυσε, με αποτέλεσμα οι γονείς του να εναποθέσουν τις ελπίδες τους για θεραπεία στη θαυματουργό Παναγία του Κύκκου και να τον μεταφέρουν και να τον εναποθέσουν στον ναό, μπροστά από την Αγία Εικόνα. Ενώ δε ο ασθενής αυτός κοιμόταν, είδε σε όραμα τη Θεοτόκο να τον προτρέπει να σηκωθεί για να σωθεί από επικείμενη καταστροφή. Ξύπνησε τότε τρομαγμένος και, βλέποντας τη φωτιά, στάθηκε όρθιος στα πόδια του και, αφού διαπίστωσε ότι θεραπεύτηκε, έλαβε την Εικόνα και εγκατέλειψε τον ναό, που είχε αρχίσει να γίνεται παρανάλωμα του πυρός. Κατέφυγε τότε σε ένα ψηλότερο σημείο της Μονής και έθεσε την Εικόνα κάτω από μεγάλο πεύκο, μη μπορώντας να κάνει οτιδήποτε για την κατάσβεση της πυρκαγιάς, που κατέκαυσε, όπως σημειώνεται σχετικά, τον ναό, τις εικόνες, τα χειρόγραφα και τα άλλα κειμήλια. Στη συνέχεια, όμως, κατά θαυμαστό τρόπο και ενώ η φωτιά κατευθυνόταν προς το μέρος όπου βρισκόταν η Εικόνα, αυτή έσβησε.

Ακολούθως, ο νεαρός εκείνος μετέβη στον βασιλιά του νησιού Πέτρο και του εξιστόρησε όλα όσα διαδραματίστηκαν. Ο τελευταίος θέλησε τότε να αναλάβει την

---

3. Για τις σχετικές αναφορές των τεσσάρων χειρογράφων στην πυρκαγιά του 1365 βλ. Κώστα Κωνσταντινίδη, Η Διήγησις, ό.π., σ. 111-113, 195-196, 220-221 και 238-239, όπου δημοσιεύονται αποσπάσματα από τον Ελληνικό Κώδικα 2313 του Βατικανού, τον Κώδικα 176 του Πατριαρχείου Αλεξανδρείας, τον Κώδικα 328 του Παναγίου Τάφου Ιεροσολύμων και τον Κώδικα Κύκκου (παπά Σταύρου Παπαγαθαγγέλου), αντιστοίχως. Επίσης, για την παρόμοια αναφορά στο ιστορικό της Μονής βλ. Εφραίμ Αθηναίου, Η περιγραφή, ό.π., (1751), σ. 50-52.

4. Είναι αξιοσημείωτο ότι σε έκδοση της ιστορίας της Μονής Κύκκου στα χρόνια της Τουρκοκρατίας γίνεται αναφορά σε εξολοκλήρου ξύλινη κατασκευή της την περίοδο αυτή. Βλ. Εφραίμ Αθηναίου, Περιγραφή της Ιεράς, Σεβασμίας και Βασιλικής Μονής της Υπεραγίας Θεοτόκου του Κύκκου επιφημιζομένης, κατά την Νήσον Κύπρον, Ενετία 1817, σ. 53. Για το ίδιο θέμα βλ. επίσης Ηγουμένου Κύκκου Χρυσοστόμου, Η Ιερά Βασιλική και Σταυροπηγιακή Μονή του Κύκκου, Κύπρος 1969, σ. 16.

ανοικοδόμηση της Μονής, με χορηγία προς τους μοναχούς της, αρχηγοί των οποίων ήταν ο Ιερομόναχος Λουκάς και ο μοναχός Συμεών[5]. Τελικά, όμως, η σύζυγός του, Ελεονώρα, ζήτησε να της επιτραπεί να μεριμνήσει αυτή για την επιδιόρθωση και την επαναλειτουργία της, αφού βρισκόταν στην περιοχή της Μαραθάσας, που ανήκε στην κυριότητά της, όπως και πράγματι έγινε. Στάλησαν τότε χρήματα στους μοναχούς, οι οποίοι, με την πρόθυμη συμβολή των κατοίκων των γύρω κοινοτήτων, από τον Ιούλιο μέχρι τον Δεκέμβριο του 1365, ανοικοδόμησαν τη Μονή και αγιογράφησαν νέες εικόνες[6].

---

5. Για τους Λουκά και Συμεών βλ. Θεοχάρη Σταυρίδη, «Οι Ηγούμενοι της Ιεράς Μονής Κύκκου. Προσωπογραφική μελέτη», Επετηρίδα Κέντρου Μελετών Ιεράς Μονής Κύκκου 7(2006)13.

6. «Διαγενομένης τῆς αἰχμαλωσίας, καθώς ἄνωθεν διεγράφη, φθονήσαντος τοῦ ἀντιδίκου ἐχθροῦ, πτωχός τις ἠσθένησεν καί γέγονε ληθαργός. ᾽Εφερον δέ αὐτόν οἱ γονεῖς αὐτοῦ καί ἔθηκαν αὐτόν παρά τούς πόδας τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου. Μιᾷ οὖν τῶν ἡμερῶν ἐπορεύθη ἐγχώριός τις εὑρεῖν ἀγριόμελον. Εὗρεν δέ μελίσσιον καί ἐπέθηκε πῦρ τοῦ διῶξαι τάς μελίττας. Τό δέ πῦρ κατέφλεξεν καί ἐνέπρησεν ὅλον τό βόρειον μέρος, ἦλθε δέ καί μέχρι τῆς μονῆς Κύκκου. ῾Ο δέ ἀσθενῶν, ὅς ἦν κοιμώμενος ἐν τῷ ναῷ, εἶδεν ὄνειρον τήν ὑπεραγίαν Θεοτόκον λέγουσαν αὐτῷ: "῾Εγέρθητι καί διασώζου". ᾽Εξυπνος δέ γενόμενος καί τήν φλόγα τοῦ πυρός θεασάμενος, ὅτι ἥρξατο εἰς τόν ναόν καί μέλλει ἀναλῶσαι αὐτόν ἠγέρθη καί στάς ὑπό τούς πόδας αὐτοῦ, βλέπων ἑαυτόν ὅτι ὅλως γέγονεν ὑγιής, λαμβάνει τήν εἰκόνα τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου καί φυγαδεύει ἕως τοῦ πεύκου, ὅς ἦν ἄνωθεν τῆς μονῆς. Καί ἐπέθηκεν αὐτήν ἐν τῷ πεύκῳ καί ἐστάθη αὐτός μετά τῆς εἰκόνος, βλέπων τόν ναόν καιόμενον σύν εἰκονίσμασι καί βιβλίοις καί πάντα τά ἅγια κειμήλια καί ὅλην τήν μονήν. ᾽Αλλ᾽ ὦ τοῦ θαύματος, ὅτε τό πῦρ ἔμελλεν ἐλθεῖν ἔνθα ἡ ἁγία εἰκόνα ἦν, Θεοῦ εὐδοκοῦντος, παραχρῆμα ἐσβέστη! Μετά δέ ταῦτα ἐπορεύθη ὁ ἰαθείς πρός τόν αὐτοκράτορα τῆς νήσου Κύπρου, ὀνόματι ῥέ Πιέρ τε Λαζανιά, καί ἐλάλησεν αὐτῷ πάντα τά γενόμενα ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις. ῾Ο δέ ἀκούσας ἠβουλήθη ἀνοικοδομῆσαι τήν μονήν, ἡ δέ συμβίος αὐτοῦ, Κατελάνα οὖσα, ὀνόματι ᾽Ελιενώρ τε ῾Ραγκοῦν, ᾐτήσατο παρά τοῦ συζύγου αὐτῆς χάριν τοῦ οἰκοδομῆσαι αὐτή τήν ῥηθεῖσαν μονήν. Διότι ἦν ἐν τῇ τοποθεσίᾳ τῆς Μυριανθούσης, ἥ ἐστιν προῖκα τῆς ῥήγαινας, ἥν ἐπροικοδότησεν αὐτήν ὁ ῥήξ, κατά τό εἰωθός αὐτῶν. Τοῦ δέ ῥηγός θέλοντος, ἔστειλεν ἡ ῥήγαινα χρήματα ἱκανά πρός οἰκοδομήν τοῦ ναοῦ καί τῶν ἱστοριῶν αὐτοῦ, εἰς τάς χεῖρας τῶν τότε εὑρισκομένων μοναχῶν, ὧν ἀρχηγός ἦν τότε Λουκᾶς ἱερομόναχος καί Συμεών μοναχός. Λαβόντες δέ οἱ μοναχοί τά χρήματα ἐν ἔτει τοῦ ᾽Αδάμ ἑξάκις χιλιοστῷ ὀκτακοσιοστῷ ἑβδομηκοστῷ τρίτῳ, ἤρξαντο τῆς οἰκοδομῆς. ᾽Ιδών δέ ὁ κοινός λαός

Σύμφωνα με σχετική αναφορά στα χειρόγραφα της Μονής Κύκκου, που φυλάσσονται στο Βατικανό και στα Πατριαρχεία Αλεξανδρείας και Ιεροσολύμων, η πυρκαγιά του 1365 συνέτεινε ώστε να καεί «το τακτικόν», δηλαδή οι κανονισμοί λειτουργίας της, όπως και «κωδίκελλοι» και άλλα έγγραφα, στα οποία υπήρχε το ιστορικό της ίδρυσής της. Το περιεχόμενο των εγγράφων αυτών ήταν γνωστό στον Ιερομόναχο Γρηγόριο, ο οποίος είχε μελετήσει τα σχετικά πριν από την καταστροφική πυρκαγιά και ακολούθως, μετά από πολλά έτη, το 1421 / 1422 τα διηγήθηκε σε ομώνυμό του συγγραφέα άλλου χειρογράφου, από όπου αντλούν τις πληροφορίες τους οι αντιγραφείς των τριών χειρογράφων, Βατικανού, Αλεξανδρείας και Ιεροσολύμων[7].

Ωστόσο, το νέο οικοδόμημα, το μεγαλύτερο μέρος του οποίου φαίνεται ότι κατασκευάστηκε και πάλιν από ντόπια ξυλεία και μόνο κάποιο τμήμα του από

τῆς Μυριανθούσης τό τῆς ῥήγαινας πρόθυμον διά τό τοῦ ναοῦ ἀνανέωμα, ἐσυνήχθησαν καί αὐτοί ἐν ὅλῃ καρδίᾳ καί ψυχῇ καί οἰκοδομήσασιν τόν ναόν καί τήν μονήν ὅλην παντάπασιν, καθώς βλέπεται, ἀπό ἀρχῆς Ἰουλίου μηνός ἄχρι δι' ὅλου Δεκεμβρίου μηνός ἀπηρτίθησαν τά πάντα. Ὁ δέ ἐμπρησμός οὗτος ἐγένετο τῇ Ἰουνίου εἰκοστῇ ἑβδόμῃ, ἐν ἔτει τοῦ Ἀδάμ ἑξάκις χιλιοστῷ ὀκτακοσιοστῷ ἑβδομηκοστῷ τρίτῳ. Ὁ δέ ἀπαρτισμός τῆς οἰκοδομῆς καί τοῦ ναοῦ καί τῆς μονῆς ἐπληρώθησαν παντάπασιν ἐντός τῆς προῤῥηθείσης ἐχρονίας. Αἱ δέ ἱστορίαι ἐπληρώθησαν, ὡς εἴρηται. Φανερωθέντων δέ τῶν ἀπείρων θαυμάτων τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου τοῦ Κύκκου πολλοί κατ' ἔτος δίδουσι ἐκ τῶν ἰδίων ἀγαθῶν μέχρι καί τήν σήμερον». Βλ. Κώστα Κωνσταντινίδη, Η Διήγησις, ό.π., σ. 111-113 (απόσπασμα από τον Ελληνικό Κώδικα 2313 του Βατικανού).

7. «Ζητῶ πάλιν τοῦ μαθεῖν πῶς εὑρέθη ἡ ἁγία εἰκόνα τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου τοῦ Κύκκου ἐν τῇ Κύπρῳ παρά τοῦ ἱερομονάχου Γρηγορίου, ἐκ πόλεως Μυριανθούσης καί δούλου τῆς μονῆς Κύκκου, ὅς ἐμεταστάθη ἑκατόν εἴκοσι πέντε ἐτῶν, ἐν ἔτει τοῦ Ἀδάμ ἑξακισχιλιοστῷ ἐνεακοσιοστῷ τριακοστῷ καί πολλάς ἀναγνώσεις εἰς κωδικέλλους καί τό τακτικόν τῆς ῥηθείσης μονῆς μεμαθηκώς. Πλεῖστα καί καλῶς ἐξηγήσατό μοι καί διά τό πεσεῖν πῦρ καί κατακαῆναι τήν μονήν σύν τοῖς εἰκονίσμασι καί βιβλίοις παντάπασιν. Μόνον ἡ ἁγία εἰκόνα τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου ἐλυτρώθη τοῦ πυρός παρά τινος ἀσθενοῦς, καθώς κάτωθεν πλατύτερον δηλωθήσεται». Βλ. Κώστα Κωνσταντινίδη, Η Διήγησις, ό.π., σ. 100-101, όπου δημοσιεύεται το σχετικό απόσπασμα από το χειρόγραφο του Βατικανού. Για τις σχετικές αναφορές στα χειρόγραφα Αλεξανδείας και Ιεροσολύμων βλ. Ό.π., σ. 183-184 και 209, αντιστοίχως.

πέτρα[8], επέζησε για περίπου δύο αιώνες, αφού καταστροφική πυρκαγιά, που ξέσπασε γύρω στο 1541, το κατέκαυσε και πάλιν. Η μόνη γνωστή μαρτυρία για την πυρκαγιά αυτή, όπως έχει αναφερθεί, προέρχεται από τον Εφραίμ τον Αθηναίο, ο οποίος, όμως, δεν δίνει την ακριβή χρονολογία της και ούτε παραθέτει πολλές λεπτομέρειες. Όπως σημειώνει, ο ναός και η οικοδομή, που κατασκευάστηκαν με δαπάνη της Ελεονώρας, διατηρήθηκαν μέχρι που καταστράφηκαν από νέα πυρκαγιά, οπότε ανηγέρθηκαν από τον Ηγούμενο Συμεών, το έτος 1542, ο νέος ναός και, πιθανότατα, τα λεγόμενα φοινικωτά κελλιά και η τράπεζα. Η μαρτυρία του αυτή για ανέγερση του ναού το 1542[9], αμέσως δηλαδή μετά την πυρκαγιά που τον κατέστρεψε, συνέτεινε ώστε να θεωρείται το προηγούμενο έτος, 1541, ως η πιθανότερη χρονολογία, κατά την οποία ξέσπασε η δεύτερη πυρκαγιά στη Μονή Κύκκου[10]. Ωστόσο, μερικοί συγγραφείς θεωρούν ως έτος εκδήλωσής της το 1542, οπότε η Μονή ανοικοδομήθηκε εκ βάθρων[11]. Ας σημειωθεί, ότι στα τέσσερα

8. Ο Ηγούμενος Κύκκου Χρυσόστομος, Η Ιερά Βασιλική και Σταυροπηγιακή Μονή του Κύκκου, ό.π., σ. 23, αναφέρει, χωρίς όμως και να τεκμηριώνει τα γραφόμενά του, ότι η πέτρινη προσθήκη στο μοναστηριακό οικοδόμημα πραγματοποιήθηκε γύρω στο 1500. Σημειώνει επίσης, ότι ο ναός που ανηγέρθη μετά την πυρκαγιά του 1541 ήταν εξολοκλήρου κατασκευασμένος από πέτρα.

9. Η σχετική μαρτυρία του Εφραίμ, που στηρίζεται στη μελέτη του Αρχείου της κατά την εκεί επίσκεψή του, το 1748, είναι η ακόλουθη: «᾽Αλλά καί εἴτι τότε γέγραπται, πάντως διεφθάρη ὑπό καί τοῦ αὖθις γενομένου ἐμπρησμοῦ, ὡς δῆλον ἐκ τοῦ Ναοῦ, οἰκοδομηθέντος πάλιν, εἰς τούς χιλίους πεντακοσίους τεσσαράκοντα δύο, Συμεῶνος ἡγουμενεύοντος... ᾽Αλλά καί ἡ οἰκοδομή ἐκείνη, οὐκ οἶδα ὅπως εἴτε ὑπ᾽ ἄλλου ἐμπρησμοῦ πάλιν ὡς λέγουσιν ἐπισυμβάντος, καθά καί προείρηται, εἴτε ὑπ᾽ ἄλλης τινός αἰτίας, ἅπασα διεφθάρη. Ὁ γάρ σωζόμενος νῦν Ναός, ὡς ὁρᾶται, ᾠκοδομήθη κατά τό χιλιοστόν πεντακοσιοστόν τεσσαρακοστόν δεύτερον ἔτος ἀπό Χριστοῦ, ἡγουμενεύοντος τότε Συμεῶνος Ἱερομονάχου. Ἴσως δέ τά Φοινικωτά λεγόμενα κελλία, τά καί πρός δυσμάς, νά σώζονται μόνον ἐκ τῆς οἰκοδομῆς ἐκείνης ὡς παλαιά, καί τό Τραπεζαρεῖον». Βλ. Εφραίμ Αθηναίου, Η περιγραφή, ό.π., (1751), σ. 16-17 και 52. Για τον Ηγούμενο Συμεών βλ. Θεοχάρη Σταυρίδη, «Οι Ηγούμενοι της Ιεράς Μονής Κύκκου», ό.π., σ. 15-17.

10. Ενδεικτικά βλ. Ηγουμένου Κύκκου Χρυσοστόμου, Η Ιερά Βασιλική και Σταυροπηγιακή Μονή του Κύκκου, ό.π., σ. 16· Κωστή Κοκκινόφτα - Ιωάννη Θεοχαρίδη, Ιεράς Μονής Κύκκου Εγκόλπιον, Λευκωσία 1995, σ. 12.

11. Ανάμεσά τους περιλαμβάνεται και ο Ηγούμενος Κύκκου (1811-1819) Μελέτιος Γ΄. Βλ. Εφραίμ Αθηναίου, Περιγραφή της Ιεράς, Σεβασμίας και Βασιλικής Μονής της Υπεραγίας Θεοτόκου της και μέγα εχούσης το αιδέσιμον, διά τον ιστορήσαντα

προαναφερθέντα χειρόγραφα της Μονής, παρά το γεγονός ότι αυτά είναι μεταγενέστερα της πυρκαγιάς του 1541, δεν αναφέρεται οτιδήποτε για αυτήν, ίσως επειδή περιορίζονται στην αναπαραγωγή των όσων καταγράφονται σε παλαιότερο χειρόγραφο, που, όπως έχει αναφερθεί, ανάγεται στο έτος 1421/22.

Ο Εφραίμ είχε την ευκαιρία να μελετήσει τις νέες κατασκευές, αφού σώζονταν μέχρι το 1748 που διέμεινε στη Μονή, με σκοπό τη συγγραφή της ιστορίας της. Περιγράφονται επίσης και από τον παρατηρητικότατο Ρώσο μοναχό Βασίλειο Μπάρκσυ (1701-1747), κατά τις επισκέψεις του στη Μονή το 1727 και το 1735. Όπως ο τελευταίος σημειώνει στο οδοιπορικό του, ο ναός ήταν μονόκλιτος και κατάγραφος εσωτερικά με τοιχογραφίες, ενώ τα μοναστηριακά κτίρια ήταν, κατά μεγάλο μέρος, λιθόκτιστα και καλύπτονταν από ξύλινη στέγη[12]. Μερικά χρόνια αργότερα, όμως, το 1745, σύμφωνα με τον Εφραίμ, ο ναός μετατράπηκε από μονόκλιτο σε τρίκλιτο[13].

Όπως έχει αναφερθεί, οι δύο πυρκαγιές των χρόνων της Λατινοκρατίας αφάνισαν ανάμεσα στα άλλα και τα αυτοκρατορικά έγγραφα που επεκύρωναν τα προνόμιά της. Γι' αυτό και κατά την Τουρκοκρατία κατεβλήθη προσπάθεια για την έκδοση πατριαρχικών σιγιλλίων, που να επαναβεβαιώνουν τη σταυροπηγιακή και βασιλική της υπόσταση. Το πρώτο από αυτά εκδόθηκε από τον Οικουμενικό Πατριάρχη Διονύσιο Δ΄ το 1672, μετά από ενέργειες του Αρχιεπισκόπου Κύπρου (1640;-1674) και πρώην Ηγουμένου Κύκκου (1634-1641/1642) Νικηφόρου. Υπογράφηκε δε από τους Πατριάρχες Αντιοχείας Νεόφυτο και Ιεροσολύμων Δοσίθεο, τον Αρχιεπίσκοπο Κύπρου Νικηφόρο, τον Μητροπολίτη Κυρηνείας Λεόντιο, καθώς και από Μητροπολίτες του κλίματος του Οικουμενικού

αυτήν Απόστολον Λουκάν τον Ευαγγελιστήν, του Κύκκου επιφημιζομένης κατά την Νήσον Κύπρον, Ενετία 1819, σ. 77. Επίσης βλ. Λοΐζου Φιλίππου, Η Εκκλησία Κύπρου επί Τουρκοκρατίας, Λευκωσία 1975, σ. 271 και 179.

12. «Είναι εξ ολοκλήρου λιθόκτιστο, καλυμμένο με κεραμίδια πάνω σε ξύλινη στέγη». Βλ. Άντρου Παυλίδη, Η Κύπρος ανά τους αιώνες μέσα από τα κείμενα ξένων επισκεπτών της, τ. Β΄, Λευκωσία 1994, σ. 681. Για τις επισκέψεις του Μπάρσκυ στη Μονή Κύκκου βλ. Κωστή Κοκκινόφτα, «Σχέσεις Ιεράς Μονής Κύκκου και Ρωσίας», Επετηρίδα Κέντρου Μελετών Ιεράς Μονής Κύκκου 7(2006)286-293.

13. «Ὁ δέ τοῦ ναοῦ τρίκλιτος ἐγένετο μετά ταῦτα, κατά τό χιλιοστόν ἑπτακοσιοστόν τεσσαρακοστόν πέμπτον ἔτος». Βλ. Εφραίμ Αθηναίου, Η περιγραφή, ό.π., (1751), σ. 52.

Πατριαρχείου[14]. Στα επόμενα χρόνια εκδόθηκαν άλλα τρία σιγίλλια για τα οποία θα γίνει λόγος στη συνέχεια.

Η τρίτη πυρκαγιά που κατέκαυσε τη Μονή συνέβη το 1751 και τη φορά αυτή προκάλεσε ανθρώπινες απώλειες. Κατέκαυσε ακόμη τον ναό, τους κοιτώνες των μοναχών και τους ξενώνες και μετέτρεψε σε στάκτες εικόνες, κειμήλια, σημαντικά χειρόγραφα και πολύτιμα ιστορικά έγγραφα. Σύμφωνα με σχετική αναφορά στη δεύτερη έκδοση της ιστορίας της Μονής, που πραγματοποιήθηκε το 1782, η πυρκαγιά ξέσπασε τον Νοέμβριο του 1751 και κατέκαυσε τον ναό και τη Μονή εξολοκλήρου. Όπως σημειώνεται, επικεφαλής των μοναχών ήταν τότε ο Οικονόμος (1743-1759) και μετέπειτα Ηγούμενος (1759-1776) Παρθένιος, ο οποίος με πολλές στερήσεις και δυσκολίες κατάφερε να ολοκληρώσει την ανοικοδόμηση της Μονής, το 1755. Ανηγέρθη αρχικά ο τρίχωρος ναός και ακολούθως το Ηγουμενείο, στο οποίο προσετέθη θόλος, δύο όροφοι με κελλιά μοναχών, τα κελλιά στα νότια της Μονής, η τράπεζα, το μαγειρείο, το αρτοποιείο, ο φούρνος και τέλος τα κελλιά στα ανατολικά[15].

---

14. Για την ιστορία της έκδοσής του βλ. Θεοχάρη Σταυρίδη, Οικουμενικό Πατριαρχείο και Κύπρος. Τα πατριαρχικά έγγραφα των ετών 1600-1878, Λευκωσία 2001, σ. 102-104 και σ. 269-272, όπου και παρατίθεται το σχετικό κείμενο. Το σιγίλλιο πρωτοδημοσιεύτηκε από τον Σεραφείμ Πισσίδειο, Διδασκαλία Πρόχειρος και πάνυ Ωφέλιμος, Ενετία 1753, σ. 26-35. Για την περίοδο της ηγουμενίας του Νικηφόρου στη Μονή Κύκκου βλ. Θεοχάρη Σταυρίδη, «Οι Ηγούμενοι της Ιεράς Μονής Κύκκου», ό.π., σ. 21-23.

15. «Κατά τό χιλιοστόν ἑπτακοσιοστόν πεντηκοστόν πρῶτον ἔτος ἀπό Θεογονίας, κατά τόν μῆνα Νοέμβριον, ἐπυρπολήθη ἤδη τρίτον ἡ ῾Ιερά αὕτη Μονή ἐξ ὁλοκλήρου (οὐκ οἶδα ὅπως), ὁμοῦ μετά τῆς ᾽Εκκλησίας πρωτοστατεύοντος τοῦ ἄνωθεν Οἰκονόμου Κύρ Παρθενίου, φυλαχθείσης αὖθις τῆς ῾Αγίας Εἰκόνος, ὁμοῦ μετά τῶν λοιπῶν Εἰκόνων, καί ὀλίγων Κειμηλίων. Κατά δέ τό χιλιοστόν ἑπτακοσιοστόν πεντηκοστόν πέμπτον ἔτος, ἀνοικοδομήθη αὖθις διά προστασιῶν τῆς Θεομήτορος, παρά τοῦ αὐτοῦ Οἰκονόμου, ὑπομείναντος τοῦ ἀοιδίμου, θλίψεις καί στενοχωρίας, καί κόπους οὐκ ὀλίγους... ᾽Ανοικοδόμησε δέ αὐτήν ἐκ βάθρων ὁ ἀείμνηστος, πρῶτον μέν τήν ᾽Εκκλησίαν, μετά θόλου τρίχωρον, εἶτα τό ῾Ηγουμενεῖον πάνυ ῾Ωραῖον, μετά θόλου, ὡς ὁρᾶται νῦν, μέ την σειράν τῶν ἄνω καί κάτω Κελλίων, καί τά πρός Νῶτον Κελλία τετράχωρα, πρός τούτοις τό τραπεζαρεῖον, μαγειρίον, μαγκειπίον, φοῦρνον, καί κελλάρια, ὁμοῦ καί τά πρός ᾽Ανατολήν ἀποβλέποντα κελλία». Βλ. Εφραίμ Αθηναίου, Η περιγραφή της Ιεράς, Σεβασμίας και Βασιλικής Μονής της Υπεραγίας Θεοτόκου του Κύκκου, Ενετία 1782, σ. 42.

Για την κάλυψη των απαιτούμενων δαπανών, οι πατέρες απευθύνθηκαν στους πιστούς, ζητώντας την ενίσχυση όσων είχαν την οικονομική δυνατότητα. Ανοίχθηκε τότε κατάλογος συνδρομών, στον οποίο, σύμφωνα με απωλεσθέντα κώδικα της Μονής Κύκκου, εισέφεραν ο μεν Παρθένιος 1.000 γρόσια, άλλοι δε πατέρες μικρότερα ποσά, με αποτέλεσμα να συλλεγούν συνολικά 4.094 γρόσια σε σύντομο χρονικό διάστημα[16]. Πραγματοποιήθηκαν επίσης ζητείες εκτός Κύπρου, όπως από τον λόγιο Ιερομόναχο Σεραφείμ Πισσίδειο το 1754 «στην Ανατολή», από όπου επανήλθε «κομίζων άμφια, σκεύη και μετρητά, περίπου 500 γρόσια»[17]. Ας σημειωθεί, ότι την περίοδο αυτή, ο Εφραίμ ο Αθηναίος συνέταξε σχετικό παρακλητικό κανόνα στην Υπεραγία Θεοτόκο και στη θαυματουργή Εικόνα της, που περιελήφθη στις επόμενες εκδόσεις της ιστορίας της[18].

Ακόμη, την ίδια περίοδο, σύμφωνα με τον Λοΐζο Φιλίππου, κυκλοφόρησε «φυλλάδιο σχήματος 16ου» στο εξωτερικό, με το οποίο η Μονή Κύκκου ζητούσε τη συνδρομή των πιστών για να «φανῶσι νέοι κτήτορες τοῦ Μοναστηρίου προσμένοντες τόν μισθόν των παρά Θεοῦ μέ τήν ἐκ τῆς Παρθένου Θεοτόκου βοήθειαν». Μαζί με το σχετικό φυλλάδιο τυπώθηκε και το πατριαρχικό σιγίλλιο του έτους 1672, έτσι ώστε να αποδεικνύεται η σταυροπηγιακή και βασιλική υπόστασή της[19]. Πρόκειται, πιθανότατα, για το βιβλίο «Διδασκαλία Πρόχειρος και πάνυ Ωφέλιμος», που ο Σεραφείμ Πισσίδειος εξέδωσε στη Βενετία το 1753, όπου δημοσιευόταν το πατριαρχικό σιγίλλιο και σχετικό κείμενο για τη μεγάλη πυρκαγιά. Σε αυτό, αναγραφόταν επίσης ότι, εξαιτίας της πυρκαγιάς, κατακάηκαν παλαιά βιβλία και κειμήλια της Μονής και πως η Αγία Εικόνα είχε μετακινηθεί στα Μετόχια της Αγίας Μονής και της Βασιλικής[20].

---

16. Λοΐζου Φιλίππου, Η Εκκλησία Κύπρου, ό.π., σ. 280, όπου ο συγγραφέας αναφέρεται στο περιεχόμενο του κώδικα.

17. Λοΐζου Φιλίππου, Η Εκκλησία Κύπρου, ό.π., σ. 281-282.

18. «Ἕτερος Κανών [εἰς τήν Ὑπεραγίαν Δέσποιναν] μετά τόν πυρπολισμόν, ὅτε ἀνοικοδομεῖτο ὁ Ναός, καί αὐτός εἰς τήν ἐν Κύκκῳ Θαυματουργόν Εἰκόνα». Βλ. Εφραίμ Αθηναίου, Η περιγραφή, ό.π., (1782), σ. 85-88.

19. Λοΐζου Φιλίππου, Η Εκκλησία Κύπρου, ό.π., σ. 281.

20. «Εἴδησις τῆς ἄφνω γενομένης, οἷς ὁ Κύριος οἶδε κρίμασι, μεγίστης ἤδη Τρίτης πυρπολήσεως τῆς Σεβασμίας μονῆς τοῦ Κύκκου, τῆς καί ἄλλοτε ἐμπρησθείσης· Μετά καί τοῦ Πατριαρχικοῦ Συνοδικοῦ ἀρχαίου Γράμματος, ἤδη Τυπωθέντος... νῦν δ' αὖθις φθόνῳ τοῦ μισοκάλου, καί κακοτροπίᾳ τῶν ἔξωθεν, γενομένου μεγάλου ἐμπρησμοῦ τῆς Μονῆς, τῶν τε βιβλίων, καί πολλῶν κειμηλίων, καί τό χιλιοστόν ἑπτακοσιοστόν πεντηκοστόν πρῶτον ἔτος τό σωτήριον, κατά Μῆνα Νοέμβριον, ἐγένετο σκοπός τεθῆναι πρός καιρόν τήν σεβασμίαν εἰκόνα τῆς Θεομήτορος,

Από σχετική αναφορά στον προαναφερθέντα κώδικα γνωρίζουμε, ότι από τη μεγάλη πυρκαγιά σώθηκε η Αγία Εικόνα, την οποία οι μοναχοί μετέφεραν για σκοπούς προστασίας στο Μετόχιο της Αγίας Μονής, τον Νοέμβριο του 1752, όπου και παρέμεινε μέχρι τον Μάρτιο του αμέσως επόμενου έτους, οπότε μεταφέρθηκε στη Βασιλική, πλησίον της Κεντρικής Μονής[21]. Ωστόσο, μεγαλογράμματη, οκτάστιχη επιγραφή, που βρίσκεται σε μαρμάρινη πλάκα και είναι εντοιχισμένη στα δεξιά της εισόδου του Συνοδικού της Μονής Κύκκου, δεν συμφωνεί με τη χρονική παρουσίαση των γεγονότων, αφού σε αυτήν αναφέρεται ότι η Αγία Εικόνα, μετά την πυρκαγιά του 1751, διαφυλάχθηκε για δύο περίπου χρόνια, δηλαδή μέχρι το 1753, στη Βασιλική, και ακολούθως μεταφέρθηκε για ένα περίπου χρόνο στην Αγία Μονή: «᾽Ι(ησοῦ)ς Χ(ριστό)ς / νικᾶ. / Κάλλος ὅ εἰσορεῖς νῦν τῇδε Μονῇ ἐπί πρῶτον ἦγαγεν ἄν ζῆλος / κ(αί) πόνος ἰδμοσύνης. / Τοῦ γάρ ἔτους χιλιοστοῦ κ(αί) ἑπτακοσιοστοῦ πεντηκοστοῦ κ(αί) πρώτου, ἀωρίποθεν πῦρ ἐξαφθέν ἔκαυσε ναόν περίοικά τε πάντα, / σωθέντων πατέρων θεσπεσίῃ χάριτι. Εἰκόνος εὐαγέος Θεομήτορος ἥ γε φέ/ροντες ᾤκησαν πρῶτον βασιλικὴν διετές. Εἶτα Μονήν ἁγίαν ἐνιαυτόν κ(αί) μετά τοῦτον / πάντα καλῶς αὖθις δείματο ῾Ηγούμενος Παρθένιος. Νῦν δ᾽ ἐπικοσμήσας ὁ ταπεινός Μελέτιος»[22].

ἀβλαβῆ φυλαχθεῖσαν θείᾳ χάριτι, μετά καί τινων κειμηλίων, ἐν τῇ μονῇ τῇ λεγομένῃ τῶν ῾Ιερέων, ἐν τῇ Βασιλικῇ, τόπον οὕτω λεγόμενον, πλησίον τοῦ παλαιοῦ μοναστηρίου, τό ὁποῖον ἀνοικοδομηθῆναι ἐλπίζομεν, καιρόν ζητοῦντες τόν ἁρμόδιον, διά τά τρέχοντα ἔξοδα, καί τήν ἄδειαν ἐκ τῆς τῶν ἔξωθεν καταδυναστείας. Ὅθεν καί γράφομεν τοῦτο εἰδήσεως χάριν, δηλοῦντες, καί διά τοῦ τυπωθέντος ἀρχαίου συνοδικοῦ γράμματος ὡς ἀξιοπίστου, τό τῆς ἁγίας εἰκόνος, καί τῆς μονῆς τό αἰδέσιμον, ἵνα οἱ δύναμιν ἔχοντες βοηθήσητε ἔργῳ, καί λόγῳ, πρός ἀνέγερσιν τῆς πεσούσης μονῆς, νέοι φαινόμενοι κτήτορες, καί μυριοπλασίους προσμένοντες τούς μισθούς παρά Θεοῦ, μέ τήν ἐκ τῆς Παρθένου Θεοτόκου βοήθειαν». Βλ. Σεραφείμ Πισσιδείου, Διδασκαλία, ό.π., σ. 23-25.

21. «Εἰς κώδικα Κύκκου σελ. 13 αψνβ. Κατά Νοέμβριον ἐφέρθη ἡ ἁγία εἰκών τῆς Θεοτόκου Κυκκωτίσσης διά τήν ρηθεῖσαν μονήν ὑπό πατέρων ζητησάντων τοῦτο συμφώνως παρά τοῦ ῾Ιεροδιδασκάλου ᾽Εφραίμ καί τῶν ἁγίων ἀρχιερέων ἀνελθόντων εἰς τήν βασιλεύουσαν, ἄλλ᾽ αὖθις αψνγ κατά τόν Μάρτιον ἐκωμίσθη ἡ ἁγία εἰκών ἐν τῇ Βασιλικῇ κοινῇ γνώμῃ πάντων». Βλ. Λοΐζου Φιλίππου, «Η Μονή των Ιερέων ή Αγία Μονή», Κυπριακά Χρονικά 4(1926)315-316. Επίσης βλ. Του ιδίου, Η Εκκλησία Κύπρου, ό.π., σ. 281.

22. Ιωάννη Βολανάκη, «Επιγραφές Ιεράς Μονής Παναγίας του Κύκκου της Νήσου Κύπρου 1519-1899 μ.Χ.», Επετηρίδα Κέντρου Μελετών Ιεράς Μονής Κύκκου 6(2004)267. Για την επιγραφή αυτή βλ. επίσης Νεοκλή Κυριαζή, «Λαογραφικά»,

Πολύτιμες πληροφορίες για την πυρκαγιά του 1751 αντλούμε από πρόσφατη έκδοση των οθωμανικών εγγράφων της Μονής Κύκκου, όπου αναφέρεται ότι η πυρκαγιά προκάλεσε ανθρώπινα θύματα, όπως των εμπόρων Γιωργή, Λουκά, Παύλου, Αναστάσιου, Γαβριήλ, Χατζή Κουμή, Δημήτρη και Μιχαήλ, οι οποίοι φιλοξενούνταν στη Μονή. Για τον λόγο αυτό, ανώτατοι αξιωματούχοι των τοπικών αρχών ενήγαγαν στο Ιεροδικείο τον Οικονόμο Παρθένιο και τους μοναχούς της Μονής Νεόφυτο Χρίστογλου, Αθανάσιο, Γαβριήλ, Γιακουμή Χριστοδούλου και Βασίλη, διεκδικώντας χάριν του δημόσιου ταμείου τα περιουσιακά στοιχεία, που περιελάμβαναν χρήματα, εμπορεύματα και υφάσματα, τα οποία, σύμφωνα με τους ισχυρισμούς τους, είχαν μαζί τους οι θανόντες και οικειοποιήθηκαν οι μοναχοί, μετά την πυρκαγιά. Σύμφωνα με όσα ανέφεραν στην αγωγή τους, προέβαιναν στην ενέργεια αυτή, επειδή δεν ήταν γνωστοί οι κληρονόμοι των θυμάτων, γεγονός που οδηγεί στην υπόθεση για καταγωγή των τελευταίων από κάποιο εκτός Κύπρου τμήμα του Ελληνισμού. Γιατί είναι πολύ δύσκολο να υποτεθεί, ότι, στην περίπτωση που ήταν Κύπριοι έμποροι, η εξεύρεση των κληρονόμων τους για τα μικρά μεγέθη του νησιού καθίστατο αδύνατη[23].

Είναι πολύ πιθανόν, οι θανόντες έμποροι να είχαν μικρασιατική καταγωγή, γι' αυτό και παρουσιάστηκαν δυσκολίες στον εντοπισμό των συγγενών τους. Όπως είναι γνωστό άλλωστε από διάφορες πηγές, οι κάτοικοι της Αλλαγιάς και της Αττάλειας, συνδύαζαν, κατά το παρελθόν, το ταξίδι τους στους Αγίους Τόπους με επίσκεψή τους στη Μονή Κύκκου, για να προσκυνήσουν τη θαυματουργό Εικόνα της Παναγίας της Κυκκώτισσας, έτσι ώστε το «χατζηλίκι των να θεωρείται τέλειον»[24]. Επίσης, από άλλες μαρτυρίες, γνωρίζουμε ότι πολλοί Μικρασιάτες προσκυνητές απέφευγαν να ταξιδέψουν μέσω Λιβάνου για τους Αγίους Τόπους,

---

Κυπριακά Χρονικά 13(1937)232-233· Ηγουμένου Κύκκου Χρυσοστόμου, Η Ιερά Βασιλική και Σταυροπηγιακή Μονή του Κύκκου, ό.π., σ. 18-19· Κωστή Κοκκινόφτα - Ιωάννη Θεοχαρίδη, Μονή των Ιερέων ή Αγία Μονή, Λευκωσία 1997, σ. 34.

23. Ιωάννη Θεοχαρίδη, Οθωμανικά Έγγραφα 1572-1839, τ. Β΄, Λευκωσία 1993, σ. 747.

24. Για μερικές σχετικές αναφορές σε επίσκεψη Μικρασιατών στη Μονή Κύκκου βλ. ενδεικτικά: Αριστοτέλη Παλαιολόγου, «Η εν Κύπρω Ιερά Μονή Κύκκου», στον τόμο: Κωνσταντίνου Σκόκου, Εθνικόν Ημερολόγιον. Χρονογραφικόν, Φιλολογικόν και Γελοιογραφικόν του έτους 1904, τ. 19ος, Αθήναι 1904, σ. 360 [=Κωστή Κοκκινόφτα, Η Ιερά Μονή Κύκκου στον κυπριακό τύπο 1900-1911, Λευκωσία 2002, σ. 327]· Α. Σωτηρίου, «Η Ιερά Μονή Κύκκου ως ιερόν προσκύνημα», Απόστολος Βαρνάβας 2(1930)736 [=Κωστή Κοκκινόφτα, Η Ιερά Μονή Κύκκου στον κυπριακό τύπο 1921-1930, Λευκωσία 2006, σ. 624].

λόγω των ληστών που λυμαίνονταν την περιοχή και επιτίθονταν στα καραβάνια. Προτιμούσαν δε να ταξιδεύουν με πλοίο, που αναχωρούσε από τη Μερσίνα για την Κύπρο, όπου παρέμεναν για μερικές ημέρες και φιλοξενούνταν στα μοναστήρια του νησιού και ιδίως στην Παναγία του Κύκκου[25]. Οι επισκέψεις αυτές συνεχίστηκαν μέχρι και τη Μικρασιατική καταστροφή, και στον κυπριακό τύπο των πρώτων χρόνων της Αγγλοκρατίας έχουν επισημανθεί μερικές τέτοιες αναφορές για παρουσία Μικρασιατών στη Μονή[26].

Τελικά, στη δίκη που ακολούθησε, οι ενάγοντες δεν κατάφεραν να αποδείξουν τους ισχυρισμούς τους και να επιτύχουν την καταβολή χρημάτων στο δημόσιο ταμείο εκ μέρους της Μονής Κύκκου. Για τον λόγο αυτό εκδόθηκε τελικά ιεροδικαστική απόφαση, ημερομηνίας 27 Νοεμβρίου 1751, με την υπογραφή και τη σφραγίδα του αναπληρωτή καδή της Λεύκας, με την οποία απορρίπτετο η αγωγή[27].

Η καταστροφή που υπέστη το σημαντικότερο προσκύνημα του τόπου παρεκίνησε το ενδιαφέρον του Οθωμανού διοικητή του νησιού, ο οποίος, με την έκδοση διαταγής του, ημερομηνίας 8 Δεκεμβρίου 1751, έλαβε σειρά μέτρων για την προστασία του. Για τον λόγο αυτό, διόρισε ειδικούς αξιωματούχους, που θα επέβλεπαν τους εργαζόμενους, κατά τη διάρκεια του καθαρισμού των ερειπίων και θα διασφάλιζαν τη συγκέντρωση τυχόν πολύτιμων αντικειμένων, εκκλησιαστικών σκευών και άλλων τιμαλφών. Επίσης, τους έδωσε σαφείς εντολές να προστατεύουν τα Μετόχια της Μονής και γενικά την κινητή και ακίνητη περιουσία της, όπως κτήματα, αμπέλια και ζώα, καθώς και να παρεμποδίζουν τυχόν ενοχλήσεις των μοναχών και των λαϊκών υπηρετών της[28].

Ωστόσο, η διαδικασία για την εξαφάλιση άδειας από τις Οθωμανικές Αρχές για την ανοικοδόμηση της Μονής υπήρξε μακροχρόνια και κατέστη δυνατή μετά που ο Αρχιεπίσκοπος Κύπρου (1734-1759) Φιλόθεος υπέβαλε σχετικό αίτημα, παρέχοντας διάφορα στοιχεία για το μέγεθος της καταστροφής, όπως ότι η πυρκαγιά κατέκαυσε τον ναό, καθώς και τους ξενώνες των προσκυνητών και τους κοιτώνες των μοναχών, που ανέρχονταν συνολικά στους ενενήντα οκτώ. Το Ιεροδικείο παραχώρησε την άδεια τρία χρόνια μετά την πυρκαγιά, στις 13 Μαΐου 1754, με την προϋπόθεση ότι η επισκευή θα πραγματοποιόταν με βάση τα παλαιά

25. Κούλλας Ξηραδάκη, «Ένας Σινασίτης κληροδοτεί το 1788 είκοσι γρόσια στην Παναγία του Κύκκου», Κυπριακός Λόγος 37(1975)25-28.

26. Βλ. Εφημερίς του Λαού, 13/27.9.1913 [=Κωστή Κοκκινόφτα, Η Ιερά Μονή Κύκκου στον κυπριακό τύπο 1912-1920, Λευκωσία 2004, σ. 624].

27. Ιωάννη Θεοχαρίδη, Οθωμανικά Έγγραφα, τ. Β΄, ό.π., σ. 747.

28. Ιωάννη Θεοχαρίδη, Οθωμανικά Έγγραφα, τ. Β΄, ό.π., σ. 749.

θεμέλια και δεν θα γινόταν οποιαδήποτε ανύψωση και διακόσμηση[29]. Ας σημειωθεί, ότι η φωτιά κατέστρεψε επίσης και τις τοιχογραφίες, που, όπως έχει αναφερθεί, είδε ο Μπάρσκυ, κατά την επίσκεψή του στη Μονή το 1735, από τις οποίες διασώθηκαν μόνο ελάχιστα τμήματα.

Σημαντικό γεγονός που ακολούθησε τον πυρπολισμό του 1751 ήταν και η ανανέωση, το 1760, του σιγιλλίου των σταυροπηγιακών δικαιωμάτων της Μονής Κύκκου από τον Οικουμενικό Πατριάρχη Σεραφείμ Β΄, με επικύρωση από τον Αρχιεπίσκοπο Κύπρου (1759-1767) Παΐσιο και υπογραμμένο από Αρχιερείς του Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως. Για την έκδοσή του σημαντική υπήρξε η συμβολή του Εφραίμ του Αθηναίου, ο οποίος βρισκόταν τότε, για διάφορα ζητήματα που αφορούσαν την Εκκλησία της Κύπρου, στην Κωνσταντινούπολη. Με αυτό επεκυρώνονταν ουσιαστικά τα παλαιά προνόμια της Μονής και ρυθμίζονταν οι σχέσεις των μοναχών μεταξύ τους και προς την προϊσταμένη τους αρχή[30]. Ανανεώθηκε δε, εικοσιεπτά χρόνια αργότερα, από τον Οικουμενικό Πατριάρχη Προκόπιο Α΄, μετά από ενέργειες του Ηγουμένου Κύκκου (1776-1811) Μελετίου Β΄, οπότε εκδόθηκε νέο σιγίλλιο, που υπογράφηκε επίσης από τον πρώην Οικουμενικό Πατριάρχη Θεοδόσιο Β΄, τον Πατριάρχη Ιεροσολύμων Αβραάμιο και άλλους Αρχιερείς του Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως[31].

Η πυρκαγιά του 1813 υπήρξε εξίσου καταστροφική με αυτήν του 1751. Όπως αναφέρεται σχετικά σε ιεροδικαστική έκθεση, που συνέταξε, στις 2 Σεπτεμβρίου 1813, ο ναΐπης του καζά Λεύκας, μετά από αίτημα του Ηγουμένου Κύκκου (1811-1819) Μελετίου Γ΄, ώστε να επιτραπεί από τις Αρχές η επιδιόρθωση της Μονής, κατέκαυσε τα κελλιά των μοναχών και τους ξενώνες των προσκυνητών, με αποτέλεσμα να μην απομείνει ούτε ένα δωμάτιο. Είναι αξιοσημείωτο, ότι στην ίδια ιεροδικαστική έκθεση αναγράφεται θεώρηση - διαταγή του διοικητή του νησιού

29. Ιωάννη Θεοχαρίδη, Οθωμανικά Έγγραφα, τ. Β΄, ό.π., σ. 775.

30. Για την ιστορία της έκδοσής του βλ. Θεοχάρη Σταυρίδη, Οικουμενικό Πατριαρχείο και Κύπρος, ό.π., σ. 105-106. Το σιγίλλιο πρωτοδημοσιεύτηκε σε έκδοση της ιστορίας της Μονής. Βλ. Εφραίμ Αθηναίου, Η περιγραφή, ό.π., (1782), σ. 73-78.

31. Για την ιστορία της έκδοσής του βλ. Θεοχάρη Σταυρίδη, Οικουμενικό Πατριαρχείο και Κύπρος, ό.π., σ. 106-108 και σ. 304-311, όπου και παρατίθεται το σχετικό κείμενο. Το σιγίλλιο πρωτοδημοσιεύτηκε από τον Καλλίνικο Δελικάνη, Τα εν τοις κώδιξι του Πατριαρχικού Αρχειοφυλακίου σωζόμενα επίσημα εκκλησιαστικά έγγραφα τα αφορώντα εις τας σχέσεις του Οικουμενικού Πατριαρχείου προς τας Εκκλησίας Αλεξανδρείας, Αντιοχείας, Ιεροσολύμων και Κύπρου (1574-1863), Κωνσταντινούπολη 1904, σ. 589-597.

προς τον ναΐπη και τον στρατιωτικό αρχηγό του καζά Λεύκας, με την οποία τους προτρέπει να δώσουν άδεια, μετά από επιτόπια έρευνα, για την επιδιόρθωση των δωματίων που κάηκαν και να καταβάλουν κάθε φροντίδα, ώστε κανείς να μην επεμβαίνει, κατά τη διάρκεια των εργασιών[32].

Για τη διευκόλυνση των εργασιών για την ανακαίνιση της Μονής, ο τότε Αρχιεπίσκοπος Κύπρου (1810-1821) Κυπριανός ζήτησε άδεια από τις Αρχές για να μετακινηθούν και διαφυλαχθούν η Εικόνα της Παναγίας της Κυκκώτισσας και οι υπόλοιπες εικόνες του τέμπλου, στα Μετόχια της Λευκωσίας, δηλαδή σε αυτά του Αγίου Προκοπίου και του Αρχαγγέλου. Το αίτημα έγινε αποδεκτό από τον διοικητή του νησιού, Μεχμέτ Εμίν, ο οποίος με διαταγή του, ημερομηνίας 17 Αυγούστου 1813, πρόσταξε τις ιεροδικαστικές, στρατιωτικές και φοροεισπρακτικές αρχές, που βρίσκονταν στον δρόμο από τον Κύκκο μέχρι τα δύο Μετόχια, να μην παρεμβάλλουν οποιαδήποτε εμπόδια στους μοναχούς, κατά τη μετακίνηση των εικόνων[33]. Η μεταφορά αυτή μαρτυρείται σε επιγραφή στον εξωτερικό τοίχο της βόρειας θύρας του ναού του Μετοχίου του Αρχαγγέλου, όπου σημειώνεται επίσης ότι παρέμεινε εκεί για τρία χρόνια: «1813 7βρίῳ 8 [ἦλθε] ἡ ῾Αγία Εἰκών. 1816 Μαρτίου 18 ἔφυγε»[34]. Αποτυπώθηκε επίσης στο Χρονικόν του χωριού Λύσης, όπου σημειώθηκαν τα ακόλουθα, τόσο για την έλευση, όσο και για τη μεταφορά της πίσω στην Κεντρική Μονή, όταν ολοκληρώθηκαν οι εργασίες ανοικοδόμησής της: «1813. Χρόνος καλός. Ἦλθεν τό θανατικόν καί ἔκαμεν μεγάλην φθοράν. Σεπτεμβρίου 8 ἦλθεν ἡ ῾Αγία Εἰκόνα τοῦ Κύκκου εἰς τόν ᾽Αρχάγγελον Λακατάμιας καί ἔμεινεν χρόνους τρεῖς... 1816. Μεγάλη ἀστοχία. ῾Η ῾Αγία Εἰκόνα ἐπῆγεν εἰς τό Μοναστήριν»[35].

Στο Μετόχιο του Αρχαγγέλου έτυχε να φιλοξενηθεί, τον Νοέμβριο του 1815, ο Άγγλος διπλωμάτης Γουίλιαμ Τέρνερ, ο οποίος σημείωσε σε κείμενό του, ότι η Αγία Εικόνα ήταν καλυμμένη με χρυσάφι, ασήμι και πολύτιμους λίθους και γύρω της κρέμονταν μαργαριτάρια και διάφορα αφιερώματα των πιστών, που προσέρχονταν για να προσκυνήσουν με μεγάλες και πολλές μετάνοιες[36]. Το ίδιο

32. Ιωάννη Θεοχαρίδη, Οθωμανικά Έγγραφα 1572-1839, τ. Δ΄, ό.π., σ. 1855. Για τον Μελέτιο Γ΄ βλ. Θεοχάρη Σταυρίδη, «Οι Ηγούμενοι της Ιεράς Μονής Κύκκου», ό.π., σ. 44-48.

33. Ιωάννη Θεοχαρίδη, Οθωμανικά Έγγραφα, τ. Δ΄, ό. π., σ. 1853.

34. Κωστή Κοκκινόφτα, Κυκκώτικα Μελετήματα, τ. Α΄, Λευκωσία 1997, σ. 18.

35. Άνθιμου Πανάρετου, «Το Χρονικόν του χωρίου Λύσης», Πνευματική Κύπρος 2/15(1961)116.

36. Claude D. Cobham, Excerpta Cypria. Materials for a History of Cyprus, New York ^{2}1969, σ. 446-447· Άντρου Παυλίδη, Η Κύπρος ανά τούς αιώνες, τ. Β΄, ό.π., σ. 1092.

έτος, ο Τέρνερ επισκέφθηκε επίσης την Κεντρική Μονή, όπου παρετήρησε ότι μέρος από την κατασκευή της ήταν από πέτρα, γεγονός που συνέτεινε ώστε να μην καταπέσει στο σύνολό της σε ερείπια. Συνάντησε επίσης εκεί ξυλουργούς, οι οποίοι εργάζονταν για να αποκαταστήσουν το ξύλινο τμήμα της οικοδομής, που είχε καταστραφεί. Ο Άγγλος διπλωμάτης αναφέρει ακόμη, ότι η πυρκαγιά κατέκαυσε και ένα σημαντικό αριθμό χειρογράφων[37].

Στο μεταξύ, ο Ηγούμενος Μελέτιος Γ΄ συνέχισε τις προσπάθειές του για την ανοικοδόμηση των μοναστηριακών κτισμάτων και την επιδιόρθωση του ναού, που ολοκληρώθηκαν εντός μίας τριετίας. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται, τα κελλιά και τα άλλα απαραίτητα δωμάτια για τις λειτουργικές ανάγκες της Μονής, όπως το Συνοδικό, το Ηγουμενείο και η Τράπεζα, συμπληρώθηκαν επίσης με τα απαραίτητα και έγιναν λαμπρότερα από προηγουμένως[38].

Είναι αξιοσημείωτο, ότι σε ανάμνηση της τελευταίας πυρκαγιάς εντοιχίστηκε πλάκα με σχετική επιγραφή, η οποία βρίσκεται στην ανατολική πλευρά αυλής, στα νότια του Καθολικού. Σε αυτήν αναφέρεται, ότι η πυρκαγιά ξέσπασε κατά τη διάρκεια της νύκτας, στις 8 Ιουλίου 1813, και πως κατέκαυσε το σύνολο των μοναστηριακών οικοδομημάτων, εκτός από τον ναό, που παρέμεινε ανέπαφος. Στην επιγραφή σημειώνεται επίσης, ότι η πυρκαγιά αυτή ήταν η τρίτη, που συνέβη στη Μονή, ενώ στην πραγματικότητα ήταν η τέταρτη: «᾽Εν χιλιοστῷ κ(αί) ὀκτακοσιοστῷ δεκάτῳ / τρίτῳ, ἐν μηνί ᾽Ιουλίῳ, ἡμέρᾳ Τρίτῃ κ(αί) ὀγδόη τοῦ παρόν/τος, τρίτῃ φυλακῇ τῆς νυκτός ἀποφράδος, συνέβη τρίτον / ἐμπρησμός πάνυ μέγας, ταύτης τῆς Μονῆς ὑπέρτερος τῶν πάλαι, οὐ γάρ ἀ/φῆκεν ἀβλαβές, ἄπρηστόν τε, ἐκτός Τεμένους ῾Ιεροῦ κ(αί) τῶν ἐνδόν κ(αί) τῶν πατέρ(ων) θεσπε/σίῃ προνοίᾳ ἔπειτα πάλιν, δυνάμει τῆς Παρθένου ἦκεν εἰς τοῦτο κάλλος ὡς νῦν ὁρᾶται / ἄλλ᾽ ὦ Παρθένε ἱκεσίας τῶν σῶν δούλων προσφερομένας Σῷ Τεμένει προσδέχου κ(αί) δίδ(ου) εὐσπλάχνως ἑκάστῳ τό συμ/φέρον τούς προσκυνητάς Σῆς Πανσέπτου εἰκόνος, ῥύου πειρασμῶν παντοίων κινδύνων, ἐξαιρέτως δέ τήν Σήν Μονήν /

37. Άντρου Παυλίδη, Η Κύπρος ανά τούς αιώνες μέσα από τα κείμενα ξένων επισκεπτών της, τ. Γ΄, Λευκωσία 1995, σ. 1092.

38. «Μετά μιᾶς τριετίας, βοηθείᾳ τῆς Πανάγνου Μητρός, ἀνοικοδομήθη καί ἔλαβε τό κάλλιστον καί ποθούμενον τέλος ἅπασα ἡ Μονή, ἴσως λαμπροτέρα τῆς πρώτης ἀποκατασταθεῖσα. Προσεπιδιορθώθησαν ἅπαντα τά περικαλλῆ κελλία τῆς Μονῆς κατά τό δέον, τό Συνοδικόν, ῾Ηγουμενεῖον, Τραπεζαρεῖον καί ἄλλα, ἔξωθεν μέ θύρας πολυποικίλους, μέ θρόνους, μέ ἄμβωνα, ἀρμάρια καί ἄλλα ἐκ ξύλων καρυΐνων ἐπιμελῶς γλυπτουργημένων, μέ πολυελαίους...». Βλ. Εφραίμ Αθηναίου, Περιγραφή, ό.π., (1819), σ. 85.

Κυρίαν κ(αί) τούς ἐν αὐτῇ ἀεί σκέπε κ(αί) φρούρει, δός δέ Σήν χάριν ἔχοιεν διά βίου, Προϊσταμένῳ ὑπηκόοις κ(αί) πᾶσιν. ᾽Αμήν»[39].

Εκτενή περιγραφή των όσων συνέβηκαν κατά την πυρκαγιά του 1813 διέσωσε ο Ηγούμενος Μελέτιος, η οποία περιελήφθη στην τέταρτη έκδοση του ιστορικού της Μονής, του έτους 1819[40]. Ο Μελέτιος αρχικά αναφέρεται στις πυρκαγιές των χρόνων της Λατινοκρατίας, σημειώνοντας ότι αμφότερες, με βάση τις υπάρχουσες πηγές, υπήρξαν ιδιαιτέρως καταστροφικές, αφού κατέκαυσαν τον ναό και το σύνολο των μοναστηριακών κτιρίων και αφάνησαν εκκλησιαστικά σκεύη, κειμήλια και χειρόγραφα βιβλία. Αναφέρει επίσης, ότι είχε υπόψη του σουλτανικό φερμάνι του έτους 1612 για την ανοικοδόμηση της Μονής, χωρίς, όμως, να είναι γνωστός ο λόγος που παρεκίνησε τους πατέρες να ζητήσουν την έκδοσή του. Θεωρεί, ότι είναι πολύ πιθανόν η κατακρήμνιση του μοναστηριακού οικοδομήματος να συνέβη εξαιτίας πυρκαγιάς. Ωστόσο, κάτι τέτοιο, όπως γράφει, δεν επιβεβαιώνεται από άλλες πηγές, γι' αυτό και άφηνε τη διερεύνησή του στους φιλίστορες. Για την τρίτη πυρκαγιά, αυτή του έτους 1751, σημειώνει ότι αναγράφονταν αρκετά από τους Εφραίμ Αθηναίο και Σεραφείμ Πισσίδειο στο ιστορικό της Μονής, γι' αυτό και δεν θα προέβαινε στην εξιστόρησή της.

Σύμφωνα με τον Ηγούμενο Κύκκου, η πυρκαγιά του 1813 κατέκαυσε τα εξήντα κελλιά των μοναχών και των προσκυνητών, τη βιβλιοθήκη με τα έντυπα βιβλία και τα παλαιά χειρόγραφα, πολλά από τα οποία ήσαν μεμβράνινα, χωρίς όμως να προκαλέσει οποιαδήποτε καταστροφή στον ναό. Όπως σημειώνει, η πυρκαγιά ξεκίνησε το βράδυ της 8ης Ιουλίου από ξεχασμένη λαμπάδα στο κελλάρι και έγινε αντιληπτή από «εθνικό» εργάτη, πιθανότατα Οθωμανό, ο οποίος εργοδοτείτο στη Μονή για την κοπή ξυλείας, μετά που ξύπνησε κατά θαυμαστό τρόπο από παραίνεση της Θεοτόκου. Ο εργάτης αυτός διέμενε σε κατάλυμα εκτός της Μονής και μόλις διαπίστωσε ότι είχε ξεσπάσει πυρκαγιά, έτρεξε και ξύπνησε τους 150 περίπου πατέρες και προσκυνητές, που έντρομοι επιχείρησαν να αποτρέψουν επέκτασή της στη ξύλινη στέγη του ιερού του ναού και να προστατεύσουν την Αγία Εικόνα. Η φωτιά, όμως, διαδόθηκε πολύ γρήγορα και η άντληση νερού από παρακείμενη στέρνα για την κατάσβεσή της γινόταν με μεγάλη

39. Ιωάννη Βολανάκη, «Επιγραφές Ιεράς Μονής Παναγίας του Κύκκου», ό.π., σ. 279-280. Για την επιγραφή αυτή βλ. επίσης Ηγουμένου Κύκκου Χρυσοστόμου, Η Ιερά Βασιλική και Σταυροπηγιακή Μονή του Κύκκου, ό.π., σ. 23· Νεοκλή Κυριαζή, «Λαογραφικά», ό.π., σ. 233· Του ιδίου, Ιστορία της Ιεράς Μονής Κύκκου, Λάρνακα 1949, σ. 45.

40. Εφραίμ Αθηναίου, Περιγραφή, ό.π., (1819), σ. 77-87. Το σχετικό κείμενο αναδημοσιεύεται στη συνέχεια της ανά χείρας εργασίας.

δυσκολία. Ωστόσο, κατά θαυμαστό τρόπο, φύσηξε αντίθετος άνεμος, που απεμάκρυνε τις φλόγες, ενώ ταυτόχρονα διερράγη η στέρνα, με αποτέλεσμα να διευκολυνθεί το έργο των πατέρων. Στο μεταξύ, τα κελλιά έγιναν παρανάλωμα του πυρός, αφού όλη η προσοχή των μοναχών επικεντρώθηκε στη σωτηρία του ναού.

Στη συνέχεια, ο Μελέτιος σημειώνει ότι αποφασίστηκε να μεταφερθεί η Αγία Εικόνα στο Μετόχιο του Αρχαγγέλου, μέχρι να καταστεί δυνατή η ολοκλήρωση των εργασιών. Σύμφωνα με όσα αναφέρει, η μεταφορά πραγματοποιήθηκε διότι, λόγω της καταστροφής της Μονής, ήταν αδύνατο για τους πατέρες να φιλοξενούν τους επισκέπτες, που προσέρχονταν σε αυτήν. Ακολούθως, ζητήθηκε για τον σκοπό αυτό η έγκριση του Αρχιεπισκόπου Κυπριανού, ο οποίος μερίμνησε και για την εξασφάλιση της σχετικής άδειας από τις Οθωμανικές Αρχές. Υποδέχθηκε δε με πολλή ευλάβεια την Εικόνα, όταν η πομπή των πατέρων που τη μετέφερε αφίχθη στο Μετόχιο του Αρχαγγέλου. Έκτοτε και για τα επόμενα έτη το Μετόχιο κατέστη προσκυνηματικό κέντρο και πιστοί προσέρχονταν από κάθε περιοχή του νησιού, προσφέροντας ό,τι μπορούσαν, ώστε να γίνει κατορθωτή η ανοικοδόμηση της Μονής.

Ακολούθως, ο Ηγούμενος Κύκκου αναφέρει ότι τα πρώτα χρήματα των εισφορών των πιστών καταβλήθηκαν στις Αρχές για να εξασφαλιστεί η άδεια έναρξης των εργασιών στη Μονή. Η αναφορά αυτή καταδεικνύει και τον τρόπο με τον οποίο επιτύγχαναν οι Χριστιανοί των χρόνων της Τουρκοκρατίας να επιδιορθώνουν τα προσκυνήματά τους στην περίπτωση φυσικών καταστροφών. Επίσης, δηλώνει έμμεσα και τον λόγο του ενδιαφέροντος του Οθωμανού διοικητή του νησιού για την προστασία της Μονής, κατά το 1751, οπότε συνέβη η τρίτη πυρκαγιά. Όπως έχει αναφερθεί, ο τότε διοικητής εξέδωσε ευνοϊκές για τη Μονή διαταγές, προστάζοντας να μην ενοχλούνται οι μοναχοί, που εργάζονταν για την ανοικοδόμησή της, πιθανότατα γιατί οι τελευταίοι είχαν φροντίσει να καταβληθεί το απαραίτητο χρηματικό ποσό για να «διευκολυνθούν» στην επιτέλεση των εργασιών τους.

Σύμφωνα με τον Μελέτιο, οι εργασίες ήταν αρκετά επίπονες, αφού χρειάστηκε να μεταφερθούν υλικά μέσω των στενών και δύσβατων μονοπατιών των βουνών του Τροόδους. Τελικά, όμως, με τη συνδρομή και των πιστών, που κατοικούσαν σε περιοχές εκτός Κύπρου, όπου πιθανότατα πραγματοποιήθηκαν ζητείες από Κυκκώτες μοναχούς, η ανοικοδόμηση ολοκληρώθηκε μέσα στα επόμενα τρία χρόνια. Όπως σημειώνει ο Μελέτιος, η κατασκευή του νέου σταυρωτού θόλου, που συνέδεσε τη «μεσαίαν τρίχορον λόντζα μέ τήν τοῦ Συνοδικοῦ», πραγματοποιήθηκε με δαπάνη του Αρχιεπισκόπου Κυπριανού.

Ο Ηγούμενος Κύκκου δεν παραλείπει επίσης να αναφερθεί στις προσπάθειες της Αδελφότητας να αναπληρώσουν με αγορά βιβλίων τα παλαιότερα συγγράμματα, που φυλάσσονταν στην πλούσια βιβλιοθήκη έντυπων βιβλίων και χειρογράφων, που διατηρούσε. Σύμφωνα με όσα αναγράφει, χρησιμοποιήθηκε για τον σκοπό αυτό το κληροδότημα του λόγιου Αρχιμανδρίτη Κυπριανού, συγγραφέα της Χρονολογικής Ιστορίας της Νήσου Κύπρου, που εξέδωσε στη Βενετία το 1788, ο οποίος είχε αποβιώσει στις αρχές του 19ου αιώνα και όρισε με τη διαθήκη του να χρησιμοποιηθούν χρήματά του για τον εμπλουτισμό της βιβλιοθήκης της Μονής, ώστε να μορφώνονται επαρκώς οι πατέρες και οι δόκιμοί της. Επίσης, ο Κυπριανός κληροδότησε στη Μονή την προσωπική του βιβλιοθήκη, που φαίνεται ότι μεταφέρθηκε σε αυτήν μετά την πυρκαγιά του 1813, αφού διασώθηκαν βιβλία του μέχρι τις μέρες μας[41].

Με την ολοκλήρωση των εργασιών, η Αγία Εικόνα μεταφέρθηκε ξανά, στις 11 Μαρτίου του 1816, στην Κεντρική Μονή, όπου αφίχθη, σύμφωνα με τον Μελέτιο, στις 24 Μαρτίου, αφού χάριν ευλογίας περιήλθε χωριά της περιοχής Σολέας και κάποια της Μαραθάσας. Ωστόσο, όπως αναφέρει, μετά από αίτημα κατοίκων χωριών της τελευταίας, οι πατέρες συγκατένευσαν να μεταφέρουν και σε αυτά την Αγία Εικόνα, από όπου επανήλθε τελικά στη Μονή Κύκκου την 1η Απριλίου, οπότε και τέθηκε στο εικονοστάσιο. Ας σημειωθεί, ότι η προαναφερθείσα επιγραφή στον εξωτερικό τοίχο του ναού του Αρχαγγέλου δίνει ως ημερομηνία έναρξης της μεταφοράς της στην Κεντρική Μονή την 18η Μαρτίου και όχι την 11η, που αναγράφει ο Μελέτιος. Επίσης, τα όσα αναφέρει ο τελευταίος για μεταφορά της Αγίας Εικόνας και σε άλλα χωριά της Μαραθάσας, μετά τις 24 Μαρτίου, επιβεβαιώνονται για τα Καμινάρια και το Μηλικούρι από δύο σχετικές επιγραφές. Η πρώτη βρίσκεται στην εικόνα των Αγίων Ανδρονίκου και Αθανασίας του ναού του Αγίου Γεωργίου Καμιναριών, όπου βεβαιώνεται ότι η Αγία Εικόνα μεταφέρθηκε στην κοινότητα στις 28 Μαρτίου: «ΑΩΙΣΤ΄ῳ Μαρτ(ίου) ΚΗ΄ ἡμέρα Δ΄. διά προσκλήσεως τῶν κατοίκων τοῦ χωρίου / ἦλθεν Η ΑΓΙΑ ΕΙΚΩΝ ΤΗΣ ΚΥΚΚΟΥ. καί ἁγιασμοῦ χάριν / περιῆλθεν ἅπαντα τά εὐτελῆ ὀσπήτια τοῦ χωρίου. ΧΕΙΡ ΜΙΧΑΗΛ / ΠΡΟΣΚΥΝΗΤΟΥ. / 1820»[42]. Η δεύτερη βρίσκεται στον ναό του

41. Για παράδειγμα, ένα τέτοιο βιβλίο είναι το «Θέατρον Πολιτικόν», που εξέδωσε ο Σεραφείμ Πισσίδειος στη Λειψία, το 1758. Βλ. Κώστα Χατζηστεφάνου, «Νικολάου Μαυροκορδάτου, Θέατρον Πολιτικόν», Κυπριακαί Σπουδαί 25(1961)134. Για το ίδιο ζήτημα βλ. επίσης Στυλιανού Περδίκη, Η Μονή Κύκκου, ο Αρχιμανδρίτης Κυπριανός και ο τυπογράφος Μιχαήλ Γλυκής, Λευκωσία 1989, σ. 37-39.

42. Κωστή Κοκκινόφτα, Χωριά καί Μοναστήρια της Νότιας Μαραθάσας, Λευκωσία 1995, σ. 47.

Αγίου Γεωργίου Μηλικουρίου και μαρτυρεί για μεταφορά της Αγίας Εικόνας στο χωριό την 1η Απριλίου: «Ἐν ἔτει 1816 κατά τήν α΄ Ἀπριλίου καί ἡμερῶν ἡγεμονεύοντος Μελετίου τρίτου ἦλθεν ἡ ἁγία εἰκών τοῦ Κύκκου»[43].

Όπως έγινε και προηγουμένως, αμέσως μετά την πυρκαγιά, η Αδελφότητα της Μονής επιδίωξε την έκδοση νέου πατριαρχικού σιγιλλίου, που να επαναβεβαιώνει τα παλαιότερα σιγίλλια και να αναγνωρίζει τα προνόμιά της. Αυτό πραγματοποιήθηκε δύο χρόνια αργότερα, το 1815, από τον Οικουμενικό Πατριάρχη Κύριλλο ΣΤ΄ και υπογράφηκε από Αρχιερείς του κλίματος του Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως, μετά από «θερμήν αἴτησιν τῶν διαληφθέντων ὁσιωτάτων Πατέρων»[44]. Το σιγίλλιο του 1815 ήταν και το τελευταίο, που εξεδόθη από το Οικουμενικό Πατριαρχείο στα νεότερα χρόνια, προς όφελος της Μονής Κύκκου.

Οι τέσσερις πυρκαγιές των ετών 1365, 1541, 1751 και 1813, που συνέβησαν στη Μονή, υπήρξαν ιδιαιτέρως καταστροφικές, αφού αποτέφρωσαν μεγάλο μέρος από το μοναστηριακό συγκρότημά της, αφάνισαν τα κειμήλια και τους πολύτιμους θησαυρούς της και κατέστρεψαν πολλά από τα χειρόγραφά της. Ωστόσο, με τις προσπάθειες των πατέρων και την ενίσχυση του πιστού λαού, η Μονή κάθε φορά, μετά την καταστροφή, ανοικοδομείτο και πάλιν και επανεύρισκε την πρότερη αίγλη της, συνεχίζοντας, με επίκεντρο τη θαυματουργή Εικόνα της Παναγίας του Κύκκου, την ιστορική της πορεία.

ΤΟ ΣΧΕΤΙΚΟ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑ

* * *

Εἴδησις τοῦ τετάρτου πυρπολησμοῦ τῆς Ἱερᾶς Βασιλικῆς τε καί Σταυροπηγιακῆς τοῦ Κύκκου Μονῆς, Τοῦ γενομένου κατά τούς χιλίους ὀκτακοσίους δέκα καί τρεῖς χρόνους ἀπό Χριστοῦ, τῇ ὀγδόῃ Ἰουλίου.

Συνέβη ἤδη τέταρτος πυρπολησμός ἐν τῷ χιλιοστῷ ὀκτακοσιοστῷ δεκάτῳ τρίτῳ ἔτει, ἀπό Θεογονίας τῇ ὀγδόῃ τοῦ Ἰουλίου μηνός, ὑπό τοῦ πλήθους οἴμοι! τῶν πολλῶν ἁμαρτιῶν ἐμοῦ τοῦ ἐλαχίστου τῆς αὐτῆς Μονῆς Ἡγουμένου Μελετίου Τρίτου, καί κατεκάη ἅπασα ἡ Μονή σύν τοῖς ἐν αὐτῇ εὑρισκομένοις σκεύεσι, καί

43. Ιωάννη Συκουτρή, «Ποικίλα περί Κύκκου», Κυπριακά Χρονικά 3(1925)157· Νεοκλή Κυριαζή, Ιστορία της Ιεράς Μονής Κύκκου, ό.π., σ. 29-30, 41· Κωστή Κοκκινόφτα, Χωριά και Μοναστήρια, ό.π., σ. 168.

44. Για την ιστορία της έκδοσής του βλ. Θεοχάρη Σταυρίδη, Οικουμενικό Πατριαρχείο και Κύπρος, ό.π., σ. 109-110 και σ. 321-324, όπου παρατίθεται το σχετικό κείμενο. Το σιγίλλιο πρωτοδημοσιεύτηκε σε έκδοση της ιστορίας της Μονής. Βλ. Εφραίμ Αθηναίου, Περιγραφή, ό.π., (1817), σ. 99-105.

βιβλίοις, μόνου τοῦ θείου Ναοῦ διασωθέντος, καί περιφυλαχθέντος θαύματι τῆς Κυρίας Θεοτόκου.

Πᾶσι τοῖς ἀναγινώσκουσι τήν παροῦσαν τῆς Κύκκου Περιγραφήν δῆλον ποιοῦμεν ὅτι, μετά τήν παρέλευσιν χιλίων ἐτῶν ἀπό Θεογονίας κατά τήν ἀκόλουθον ἑκατονταετηρίδα, ὅτε ὁ ἀοίδιμος ἐκεῖνος Κομνηνός ἐν Βασιλεῦσι Χριστιανός ἐβασίλευσεν ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐκομίσθη ἡ Θεομητορική θαυματουργός Ἁγία Εἰκών ἐν Κύπρῳ, διά τοῦ Δουκός Ἐμμανουήλ Βουτομήτου, εἰς τό τοῦ Μοναχοῦ Ἡσαΐου ἀσκητήριον, τό εὑρισκόμενον εἰς τό ὄρος τοῦ Κύκκου κατά τήν Μυριανθοῦσαν· ὅσαι γοῦν οἰκοδομαί ἐγένοντο εἰς τό ὄρος ὅτε ἦλθεν ἡ Ἁγία Εἰκών ἐν Κύπρῳ, εἴτε Ναός, εἴτε κελλία, καί πάντα τά σκεύη, καί βιβλία, διεφθάρησαν ἀπό τοῦ γενομένου πυρπολησμοῦ πρώτου, κατά τούς χιλίους τριακοσίους ἑξήκοντα πέντε, ὅτε ὁ κοιμώμενος ἀκίνητος λιθαργός ἔμπροσθεν τῆς Ἁγίας Εἰκόνος, θαύματι τῆς Θεομήτορος, ὑγιής ἀπεκατέστη, καί ἐπ᾽ ὤμων ἄρας τήν Ἁγίαν Εἰκόνα, ἐξῆλθε τῆς Μονῆς, καί ἐπέθηκεν αὐτήν ἔν τινι πεύκῃ, οὔσης τότε τῆς Κύπρου ὑπό τῆς Ἐπικρατείας τῶν Δυτικῶν· ᾠκοδομήθη πάλιν λαμπρῶς διά συνδρομῆς πάντων τῶν ἐν τῇ Νήσῳ εὐσεβῶν, παρά Λουκᾶ Ἱερομονάχου καί Συμεῶνος Μοναχοῦ.

Καί αὖθις κατά τούς χιλίους πεντακοσίους τεσσαράκοντα δύο συνέβη δεύτερος πυρπολησμός, ἡγουμενεύοντος τότε τοῦ Ἱερομονάχου Συμεῶνος τοῦ Ῥακενδύτου, παρ᾽ οὗ καί ἀνοικοδομήθη ταπεινῶς, διά συνδρομῆς πάλιν τῶν εὐσεβῶν, ὅ τε Ναός, καί τά πρός Δυσμάς λεγόμενα φοινικωτά κελλία. Αἱ ἐποχαί τῶν πρό τῆς Ὀθωμανικῆς Ἐπικρατείας γινομένων δύο πυρπολησμῶν, ἐδηλώθησαν ἡμῖν ἐξ ἱστορίας, διά τῶν ἐν μεμβρᾶσιν εὑρεθέντων παλαιῶν τετραδίων. Τῶν δέ μετά ταῦτα ἑτέρων δύο πυρπολησμῶν, ἀφ᾽ οὗ δηλαδή ἡ πολυπαθής Νῆσος Κύπρος, κατά τούς χιλίους πεντακοσίους ἑβδομήκοντα καί ἕνα χρόνον, καθυπετάγη εἰς τό ἑξῆς τῇ τῶν Ὀθωμανῶν δυναστείᾳ, ἔχομεν σαφεστάτην ἔνδειξιν τούς ὁρισμούς τῆς ἀδείας, οἵτινες ἐξεδόθησαν διά τήν ἀνοικοδομήν τῆς Μονῆς.

Εὑρέθη ἔτι εἷς ἄδηλος Βασιλικός ὁρισμός ἐγκεχαραγμένος κατά τούς χιλίους ἑξακοσίους δώδεκα, ὅστις καί αὐτός ἐξεδόθη διά τήν ἀνοικοδομήν τῆς Μονῆς, μετά τεσσαράκοντα καί ἕνα χρόνον τῆς αἰχμαλωσίας τῆς Νήσου τῇ ζητήσει τῶν Πατέρων, πλήν οὐδέ μία ἄλλη βεβαίωσις ἀληθείας εὕρηται, τίνι τρόπῳ τό συμβεβηκός τοῦ κρημνισμοῦ τῶν κελλίων τῆς Μονῆς ἠκολούθησεν, ὑπό πυρκαϊᾶς ἤ ὑπ᾽ ἄλλης τινός αἰτίας· ἡμεῖς ὅμως ἐκ συμπεράσματος λέγομεν ὅτι καί τότε (οἱ Πατέρες ἐπειδή ἠναγκάσθησαν νά ζητήσωσιν ἄδειαν Βασιλικήν, διά τήν ἀνακαίνισιν τῆς Μονῆς), ὑπό τοῦ πυρπολησμοῦ διεφθάρη· ὅθεν ὡς ἀμφίβολος καί οὗτος οὐ συνηριθμήθη τοῖς ἄλλοις πυρπολησμοῖς, ἀλλ᾽ ἔμεινεν εἰς τήν κρίσιν τῶν φιλομαθῶν περιέργων.

Ἐν τῷ χιλιοστῷ [ἑπτακοσιοστῷ] πεντηκοστῷ [πρώτῳ] ἔτει, κατά τάς σωζομένας ἀληθεῖς βεβαιώσεις, συνέβη καί τρίτος πυρπολησμός, τελείως τῆς Μονῆς πυρποληθείσης· ὅθεν μετά μιᾶς πενταετηρίδος, τῇ συνδρομῇ τῶν ἁπανταχοῦ οἰκούντων Ὀρθοδόξων, ἀνοικοδομήθη λαμπρῶς ὁ τρίχορος Ναός, καί ἅπαντα τά κελλία, δι' ἐπιμελείας τοῦ Οἰκονόμου τῆς Μονῆς Κυρίου Παρθενίου, τοῦ ἀοιδίμου λέγω ἐκείνου ἀνδρός καί θεοσεβοῦς, τοῦ πρός μητρός θείου ἐμοῦ τυγχάνοντος. Περί πάντων τῶν συμβεβηκότων τῆς Μονῆς, καί τῶν παρά τῆς Ἁγίας Εἰκόνος ἐκτελεσθέντων παραδόξων θαυμάτων καθιστόρηται σαφέστατα πρότερον ἐν τῇ παρούσῃ Περιγραφῇ τῆς Μονῆς, παρά τῶν ἀοιδίμων Διδασκάλων Ἐφραίμ καί Σεραφείμ, πρώην Ἀγκύρας. Διηγήσομαι οὖν κἀγώ, κατά τό δυνατόν ἐμοί, διά τόν ἤδη τέταρτον πυρπολησμόν τῆς Μονῆς ὡς ἐγένετο, πρός πληροφορίαν τῶν περιέργων φιλομαθῶν, καί τῶν μεταγενεστέρων ἡμῶν· τίνι τρόπῳ τό συμβεβηκός τῆς πυρκαϊᾶς ἠκολούθησε, καί πῶς μόνος ὁ Θεῖος Ναός, θαύματι τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου ἀβλαβής διεσώθη, καί τίνι τρόπῳ ὁ Ἅγιος Θεός ηὐδόκησεν αὖθις τήν ἀνοικοδομήν τῆς Μονῆς, τῇ πρεσβείᾳ τῆς πανάγνου αὐτοῦ Μητρός ἐν τοιούτοις δυσχερεστάτοις καιροῖς.

Ὡς ἀνωτέρω προέφην, ἐν τῷ χιλιοστῷ ὀκτακοσιοστῷ δεκάτῳ τρίτῳ ἔτει ἀπό Χριστοῦ, ὀγδόῃ τοῦ Ἰουλίου μηνός ἐν τρίτῃ ἡμέρᾳ, (κρίμασιν οἷς οἶδε Κύριος,) ἐξ ἀγνοίας ἀθλίου τινός κελλάρη, ἔμεινεν ἔνδον τοῦ μεγάλου κελλαρίου τοῦ εὑρισκομένου ἐν τῇ τριχώρῳ μεσαίᾳ λόντζᾳ, ἀναμμένη λαμπάς ἐπί ξύλου, ἡ ὁποία καιομένη ἔπεσεν ἐπί τινος σκάφης ἐμπλέου συντεθλασμένων κηρίων, καί ἐναπομειναρίων τμημάτων πολλῶν, ἐξ ὧν ηὐξύνθη ἡ φωτία, καί διεδόθη εἰς τούς εὑρισκομένους πλησίον ληνούς, εἰς τά ξύλινα ἁρμάρια, εἰς ὅλον τό ὁσπήτιον, καί εἰς τήν στέγην, ἀπό τῆς ὁποίας ἔπεσαν πολλά τμήματα τῶν καιομένων ξύλων, καί ἐσύντριψαν τούς πλήρεις ὄντας ἐλαίου πίθους, ὅθεν ἐκχυθέντος τοῦ ἐλαίου ἐπί τοῦ πυρός ὑπερηυξύνθη ἡ φωτία ἔνδον τοῦ κελλαρίου, οὗ τινος πυρπολήσασα τάς θύρας, ἐξεχύθη ἔξω, ἥτις διογκωμένη ὑπό σφοδροτάτου ἀνέμου, καί πυρπολήσασα ὅλην τήν λόντζαν, τήν λεγομένην Ἡγουμενεῖον, κατέκαιε καί τά πλησιάζοντα τοῦ Ναοῦ κελλία, καί ἔφθασεν ἄχρι τῆς Ἐκκλησίας.

Θεασάμενοι οὖν πάντες οἱ ἐν τῇ Μονῇ Πατέρες τό φοβερόν στοιχεῖον, τήν φλόγα δηλαδή τῆς φωτίας, ἥτις ὁρμωμένη ἐπί τόν Ναόν περιεκύκλου τόν κουμπέ, τό ἐκ ξύλων σκέπασμα τοῦ Ἱεροῦ, τάς θύρας καί θυρίδας, καί μή ἀνεχόμενοι βλέπειν, τό πρό ὀφθαλμῶν γιγνόμενον τρομακτικόν θέαμα, τόν ἐπαπειλούμενον πυρπολησμόν τοῦ Ναοῦ· μηδενός ἄλλου φροντίζοντες, ἔδραμον πρός τήν στέρναν, καί ἀντλοῦντες ἐν σπουδῇ καί φόβῳ πολλῷ ὕδωρ, ἔχεον μακρόθεν ἐπί τοῦ Ναοῦ, ἀλλ' ὄντων τῶν σωλήνων τῆς στέρνας ψιλῶν, μ' ὅλις ἐγέμιζον ἐν διαστήματι πέντε λεπτῶν, δύο ἤ τρία ἀγκεῖα ὕδατος, τό ὁποῖον ἔχεον μακρόθεν ἀνωφελῶς.

᾿Απηύδησαν οὖν ἰδόντες ὅτι, τήν ἄλλως ἀγωνιζόμενοι, ἀδυνάτοις ἐπεχείριζον τοῦ κατασβέσαι μικραῖς ῥανίσιν ὕδατος, τήν ἐπ᾽ ἄπειρον αὐξανομένην φλόγα, ἥν μόλις ᾿Αλφειός, καί Πηνεός, οἱ μέγιστοι ποταμοί, ἐδύναντο κατασβέσαι· τοσοῦτον ἀδυνάτισαν, ὥστε μικροῦ ἐδέησε, νά παραδοθῶσι καί αὐτοί τῷ πυρί.

Τοιγαροῦν ἡμιθανεῖς φεύγοντες ἅπαντες ἀπό προσώπου τῆς φλογός, προσέπιπτον τῇ ῾Αγίᾳ Εἰκόνι, θρηνοῦντες οὕτω καί κλαίοντες ἐλεηνῶς καί ἀπαρηγόρητα, καί λέγοντες: «῾Υπέραγνε Δέσποινα, ἵλαθι τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν καί διαφύλαξον ἡμᾶς τούς πολλά ἐπταικότας σοι, καί τόν Ναόν σου τῆς φοβερᾶς καί ἀπειλῆς ταύτης φλογός ἀπάλλαξον· μή ἐάσῃς ἡμᾶς ὑποβρυχίους τῷ σκότει τῆς ἀπελπισίας, καί ἐκπλήξεως ἐκπεσεῖν, καί θύματα πυρός γεγονένας ἔνδον τοῦ θείου σου Ναοῦ· ἐπίσκεψαι ἡμᾶς ἀπολλύμεθα· εἰ οὐκ ἐφείσω διά τάς ἁμαρτίας ἡμῶν, ἁπάσης τῆς Μονῆς, καί τῶν κελλίων ἡμῶν, ἀλλά πρόφθασον, Δέσποινα, καί ῥύσαι τόν Ναόν τοῦτον, ἐν ᾧ ἐφίδρυται ἡ χαριτόβρυτος Εἰκών τῆς θείας σου μορφῆς». Πάντων δέ κοπτομένων, καί δεομένων ἐπί τό ἔδαφος τοῦ Ναοῦ, ἔμπροσθεν τῆς ῾Αγίας Εἰκόνος, μετά συντετριμμένης τῆς καρδίας, ἐπρόφθασεν ἡ ταχεία βοηθός εἰς ἀντίληψιν.

Βαβαί τοῦ παραδόξου θαύματος! πῶς ἀδακρυτί διηγήσωμαι τό γεγονός; ᾿Ανεξερεύνητα τά κρίματα τοῦ Θεοῦ, καί ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοί αὐτοῦ, κατά τό σκεῦος τῆς ἐκλογῆς. ᾿Εξ αἴφνης τοσοῦτον σφοδρότατος ἀντέπνευσεν ἄνεμος ἀπ᾽ ᾽Αρκτου, ὥστε ἀπεμάκρυνε τήν φλόγα τῆς φωτίας, πόῤῥω τοῦ Ναοῦ, καί μετά μεγάλης βροντόσης ἐκπληκτικῆς βοῆς, ἤνοιξεν, ὦ τοῦ θαύματος! αὐτομάτως διαῤῥαγεῖσα, ἡ ἐν τῇ αὐλῇ τῆς ᾿Εκκλησίας μεγάλη στέρνα, καί ἐξέχεον αὐθόρμητον ὥσπερ ῥύακα τό ὕδωρ. Οἱ οὖν δεόμενοι Πατέρες μικροί τε καί μεγάλοι, ἔντρομοι γενόμενοι ὑπό τῆς βοῆς, ἐξῆλθον τοῦ Ναοῦ, καί περιεργασάμενοι, εἶδον τήν μέν πηγήν τοῦ ὕδατος αὐθόρμητον ἀλλομένην ἐκ τῆς στέρνας, καί τόν Ναόν ἔξωθεν μέν, μελανωμένον, ἄτρωτον δέ καί ἀπείρατον διόλου ὑπό τῆς φλογός τῆς ἐπαπειλούσης αὐτόν. ᾽Εδραμον οὖν πάντες ὥσπερ διψῶσαι ἔλαφοι πρός τό ὕδωρ, καί ἤρυον ἀντλοῦντες ὡς ἐκ πηγῆς ἀνεξαντλήτου, καί ἐκχέοντες ἐπί τοῦ Ναοῦ, καταβρέχοντες τόν ξύλινον κουμπέ, καί τό ἐκ ξύλων σκέπασμα τοῦ ῾Ιεροῦ, τάς θύρας καί τά τείχη.

Εἰς τόν ἄνωθεν τρόπον ἰδόντες τό θαυμάσιον τοῦτο, καί στοχαζόμενοι ὅτι συνεβοήθει αὐτοῖς καί ἡ ῾Υπέραγνος Δέσποινα ἀοράτως, οὐκ ἀπηύδησαν μετά χαρᾶς ἀρύοντες ἐκ τῆς ἀκενώτου πηγῆς, καί ἐκχέοντες τό ὕδωρ ἐπί τοῦ Ναοῦ τῶν ἄλλων πάντων μερῶν τῆς Μονῆς διόλου ἀμελήσαντες, ὡς μή δυνάμενοι κἀκείνοις βοηθεῖν, ἕως οὗ ἐπυρπολήθησαν, καί ἀπετεφρώθησαν πάντα τά τῆς Μονῆς μέρη καί κελλία, ὄντα ἐπέκεινα τῶν ἑξήκοντα, σύν πᾶσι τοῖς ἐν αὐτοῖς εὑρισκομένοις σκεύεσι, καί κειμηλίοις, συναποτεφρωθείσης σύν αὐτοῖς διόλου καί τῆς

Βιβλιοθήκης, ἥτις ἦτον πεπλουτισμένη ἐκ πολλῶν παλαιῶν χειρογράφων, καί μεμβράνων, καί ἄλλων ἀναγκαίων διά τύπου ἀξιολόγων, καί ἐπωφελῶν βιβλίων. Οὕτως οὖν θαύματι τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου ὁ μέν Ναός ἀβλαβής ὅλος ὑπό τοῦ πυρός διεφυλάχθη, πρᾶγμα ἔξωθεν τῶν ἐλπίδων μας· ἡ δέ στέρνα ἀπεκλείσθη ὡς καί πρότερον, καί οὔτε μικρόν σημεῖον τοῦ σχίσματος ὁρᾶται ἄχρι τῆς σήμερον.

Ἦν δέ ὥρα ἕκτη τῆς νυκτός ὅτε τό φοβερόν καί καυστικόν στοιχεῖον πῦρ ὑπεραυξηνθέν ἐπυρπόλει ἅπασαν τήν Μονήν, πάντων καθευδόντων, καί εἰ οὐκ ἐπρόφθανεν ἡ Ὑπεραγία Θεοτόκος ἐξυπνῆσαι αὐτούς θαύματι, δι' ἑνός ἐργάτου ἐθνικοῦ, πολλοί ἐκ τῶν Πατέρων ἐγένοντο ἄν πυρίκαυστοι ἔνδον τῶν κελλίων αὐτῶν. Οὗτος ὁ ἐθνικός ἦν κοιμώμενος ἔξωθεν τῆς Μονῆς, ὅστις δι' ὅλης τῆς ἡμέρας ἐπί μισθῷ ἐργάζετο κόπτων ξύλα. Ὅτε οὖν ἄναψεν ἡ φωτία, κατ' ὄναρ ᾐσθάνετο μίαν χεῖρα, ἡ ὁποία ἔσπρωχνε δυνατῶς σαλεύουσα αὐτόν, καί φωνήν ὁποῦ τοῦ ἔλεγεν: «Ἔτι καθεύδεις; ἀνάστηθι, εἶναι καιρός ὁποῦ ἔχει νά ὑπάγῃς εἰς τό ἔργον σου». Ἀναστάς οὖν οὐδένα βλέπει, καί λαβών τήν ἀξίνην αὐτοῦ ἐπορεύετο εἰς τήν ἐργασίαν του. Ἀτενίσας οὖν πρός τήν Μονήν, καί θεασάμενος τήν πυρκαϊάν, ἦλθε δρομαῖος πρό τῶν θυρῶν τῆς Μονῆς, καί ἤρξατο μετά μεγάλης φωνῆς βοᾶν: «Ἐγέρθητε Πατέρες, ἄναψε φωτία, ἐπυρπολήθη ἡ Μονή». Πάντες οὖν ἐκ τοῦ ὕπνου ἐγερθέντες καί τό φοβερόν θέαμα τῆς φλογός ἰδόντες ἔμειναν ἐνεοί, ἄφωνοι, συλλογιζόμενοι τί τό πρακτέον. Καί οἱ μέν ἤρξαντο νά ῥίπτωσι πράγματα ἔξωθεν τῶν κελλίων αὐτῶν, ἴσως ἀποσπάσωσιν αὐτά ἐκ τῆς φλογός, ἀλλά ματαίως ἐκοπίασαν, ἡ φλόξ μέ τό νά ὑπερηυξύνθη, καί δέν ἐσυγχώρει εἰς αὐτούς νά ἐνασχολοῦνται εἰς τά τοιαῦτα. Οὕτως οὖν θείᾳ δυνάμει ἐσώθησαν, ὄντες ξένοι καί οἰκεῖοι πλείονες τῶν ἑκατόν πεντήκοντα.

Ἐμοῦ δέ τοῦ ἐλαχίστου Ἡγουμένου εὑρισκομένου κατ' ἐκείνας τάς ἡμέρας εἰς τήν Βασιλικήν (Μονύδριον οὕτω καλούμενον, ἐπί τούς πρόποδας τοῦ ὄρους τῆς Μονῆς), διά τόν φόβον τῆς τότε κατακρατούσης τήν Νῆσον ἐπαράτου ἀσθενείας τῆς λοιμικῆς, ὄρθρου βαθέος, ἔφθασέ τις τῶν Πατέρων δρομαῖος, μηνύων μοι ἐκστατικῶς τό θλιβερόν καί ἐξαφνικόν μήνυμα, ὅτι, ὁ Κύκκος, τό ἡμῶν Μοναστήριον ἐπυρπολήθη. Ἀκούσας οὖν κἀγώ, καί ἔντρομος γεγονώς, πῶς στοχάζεσθε ἐγενόμην ὁ δυστυχής· μικροῦ ἐδέησεν ὠρυγεῖν με καί αὐτήν τήν ψυχήν· οὐχ ὑπελείφθη ἐν ἐμοί ἰσχύς, τά νεῦρα διελύθησαν, ὁ νοῦς ἀπέπτη, αἱ δυνάμεις ἐνεκρώθησαν, καί εἰμή ἡ τῆς Ἐλεούσης ἡμῶν ἀντιλαμβάνετό μου βοήθεια καί ἐπικουρία, ἀνυπερθέτως συνωμίλουν τοῖς τεθνεῶσιν. Ἔδραμον πάντες οἱ παρ' ἐμοί εὑρισκόμενοι πρός τήν Μονήν, καί θεασάμενοι αὐτήν πυρπολησμένην, καί ἀποτεφρωμένην, ὀλοφυρόμενοι ἐπανέκαμπτον, γοερῶς ἐκτραγωδοῦντες καί διηγούμενοι τόν πυρπολησμόν.

Εἶτα κἀγώ ὁ ἐλεεινός ἀναβάς πρός τήν Μονήν, καί θεασάμενος αὐτήν μακρόθεν θέαμα φρικωδέστατον, ὅλην πυρποληsμένην, κατεκρημνισμένην καί παντελῶς διεφθαρμένην, φρίκῃ καί τρόμῳ συσχεθείς, ἔπεσον κατά γῆς, καί ἐλεεινολογούμενος ἐμαυτόν, ὅτι, ἐξ ἐμῶν ἁμαρτιῶν ταῦτα συνέβη, τήν γῆν τοῖς δάκρυσί μου κατέβρεχον. Οἱ δέ παρ' ἐμοί καί αὐτοί δακρυῤῥοοῦντες ἔλεγον πρός παρηγορίαν ἐμήν καί ἀναψυχήν: «Μή τοσοῦτον ἀθύμει· ἀνάλαβε σαυτόν· μνήσθητι τό τοῦ Μακαρίου Ἰώβ, ὅς τις πειραζόμενος ἔλεγεν· ὡς τῷ Κυρίῳ ἔδοξεν οὕτω καί ἐγένετο, εἴη τό ὄνομα Κυρίου εὐλογημένον». Εἰσελθών δέ ἔνδον τοῦ θείου Ναοῦ ἔπεσον ἔμπροσθεν τῆς χαριτοβρύτου Ἁγίας Εἰκόνος καί χύσας θερμά δάκρυα ἐκ βάθους συντετριμμένης καρδίας, ἀποδούς τό συμβάν εἰς τάς ἀπείρους μου ἁμαρτίας, ἐγενόμην ἀμφιῤῥεπής δεινοπαθῶν ἅμα καί εὐχαριστήρια τῇ Θεομήτορι ἀναπέμπων, τό μέν διά τόν πυρποληsμόν τῆς Μονῆς, τό δέ διά τό ἀβλαβῆ καί ἄθικτον τῆς τοσαύτης πυρκαϊᾶς περιφυλαχθῆναι τόν αὐτῆς Ναόν· ἔφερον δέ τότε κατά νοῦν καί τό πρό τῆς πυρκαϊᾶς ὠφθέν θαῦμα τῆς Θεοτόκου πρό ἡμερῶν τεσσαράκοντα, ὅπερ ἐδήλου τήν τοῦ μόνου Ναοῦ ὑπό τοῦ πυρός ἀβλαβῆ διατήρησιν· τό δέ εἶχεν οὕτως.

Ἐν μιᾷ τῶν ἐπισήμων νυκτῶν, δύο τῶν ἐν τῇ Μονῇ ἀσκούντων Πατέρων ἠγέρθησαν ἐκ τοῦ ὕπνου πρίν τοῦ καιροῦ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἀκολουθίας, καί ὥσπερ εἰς ἔκστασιν ἐλθόντες ἐνόμισαν ὅτι αὐτοί μέν ἀπεκοιμήθησαν, ἡ δέ Θεία Λειτουργία κάτω εἰς τόν Ναόν ἐκτελεῖται, καί ἐδυσχέραινον· ἀτενίσαντες δέ πρός τόν Ναόν ἄνωθεν ἐκ τῶν κελλίων ἔβλεπον (ὦ τοῦ θαύματος!) τάς μέν θύρας τῆς Ἐκκλησίας ἀνεωγμένας, ἔνδον δέ εἰς τόν θεῖον Ναόν φῶτα φαίνοντα· ἤκουον δέ καί τινας μελωδικάς ψαλμωδίας, καί λυπούμενοι τρόπον τινά διά τήν στέρησιν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἀκολουθίας, ἐνωτίζοντο περιεργότερον τί ἄρα ψάλλουσι, καί περιέργῳ ὀφθαλμῷ θεωροῦσι μίαν γυναῖκα ὡραίαν λαμπροφόρον, ἥτις ἐδορυφορεῖτο ὑπό πολλῶν προπορευομένων μετά φανῶν καί λαμπάδων. Πάντες οὖν λιτανεύοντες ἔνδον τοῦ θείου Ναοῦ ἦλθον ἔμπροσθεν εἰς τήν χαριτόβρυτον Ἁγίαν Εἰκόνα τῆς Θεοτόκου, καί ἔψαλλον αὐτολεξί τόν παρόντα ὕμνον μετά μέλους: «Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ καί ἐπί γῆς εἰρήνη ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία· ὑμνοῦμεν σε, εὐλογοῦμεν σε, προσκυνοῦμεν σε, δοξολογοῦμεν σε, εὐχαριστοῦμεν σοι, διά τήν μεγάλην σου δόξαν».

Μετά δέ τήν τελείωσιν τοῦ παρόντος ὕμνου, ἐξῆλθον τῆς Βασιλικῆς θύρας τοῦ Ναοῦ, καί ἀνεχώρησαν. Πορευθέντες δέ ἐν τῷ Ναῷ, οἱ ἀκούσαντες τάς ψαλμωδίας καί ἑωρακότες τό θαῦμα, οὐχί κατ' ὄναρ, ἀλλά καθ' ὕπαρ, εὗρον τάς πρότερον ἀνεωγμένας τοῦ Ναοῦ θύρας κεκλεισμένας, καί ὡς ἐξ ἐκστάσεως ἦλθον εἰς ἑαυτούς· ὅθεν ἔκθαμβοι γεγονότες διά τό θαῦμα, ἀπῆλθον πρός τόν σκευοφύλακα, ὅν εὑρόντες ἔτι καθεύδοντα ἐξύπνησαν· καί διηγούμενοι αὐτῷ ὅτι

πρό ὀλίγου αἱ θύραι τῆς Ἐκκλησίας ἀνεωγμέναι ἐτύγχανον, ἐκεῖνος ἐδείκνυε τά κλειδία κρεμασμένα εἰς τόν εἰθισμένον τόπον πλησίον του· ἐξ οὗ ἔλαβον πληροφορίαν ὅτι θαῦμα ἦν ὅ ἑωράκασιν. Ἦν δέ ὡσεί ὥρα ἕκτη τῆς νυκτός. Τῇ ἐπαύριον μετά τήν ἀπόλυσιν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἀκολουθίας, ἀπελθόντες οἱ Πατέρες εἰς τό Συνοδικόν, ἐδιηγήθησαν τό γεγονός, καί διά μικρᾶς ἐπιστολῆς ἀνήγγειλαν κἀμοί ἐν τῇ Βασιλικῇ τό παράδοξον τοῦ νεοφανέντος τεραστίου θαύματος· ἐγώ δέ, καί πάντες οἱ ἐν Χριστῷ Ἀδελφοί καί Πατέρες, μέ τό νά ἦν καιρός λοιμικῆς νόσου, πρός οὐδέν ἕτερον ἐτεκμηράμεθα τό φανέν τοῦτο ζωηρόν θαῦμα, εἰμή εἰς παῦσιν αὐτῆς, καί ὕμνους τῇ Ὑπεράγνῳ Μητρί τοῦ Θεοῦ ἀνεπέμπομεν.

Ὁ δέ ἀτυχής ἐγώ ἐπανακάμψας αὖθις εἰς Βασιλικήν, ἀνελογιζόμην κατ' ἐμαυτόν τόν ἐξαφνικόν πυρπολησμόν τῆς Μονῆς, τήν γύμνωσιν ἐμοῦ καί πάντων τῶν Πατέρων καί Ἀδελφῶν, τήν στέρησιν τῶν ἐν τῇ Μονῇ κειμηλίων, βιβλίων, καί ἀναγκαιοτάτων σκευῶν, τήν ἐπικειμένην ἀπορίαν, καί τέλος πάντων τήν δυσχέρειαν τοιούτου χαλεπωτάτου καιροῦ πρός ἀνοικοδομήν, καί πάντα ταῦτα πρό ὀφθαλμῶν ἔβαλλον. Τέλος δέ, ἀναλογισάμενος ὅτι, τό ἔργον τῆς ἀνοικοδομῆς τῆς Μονῆς δυσχερές μέν, καί ὑπέρ ἀνθρωπίνην σχεδόν δύναμιν, ἀλλά καί τοῦτο ἀναλογιζόμενος, ὡς, ὅπου πάρεστι Θεός ἅπαν ἄπορον πόριμον γίνεται, κατά τόν εἰπόντα, καί δεῖ τῷ ἔργῳ ἐγχειρεῖν καί τόν κῦβον ἐπιῤῥίψαι, ἐν οὐδενί ἄλλῳ ἐθέμην τάς ἐλπίδας, εἰμή τῇ Ὑπεράγνῳ Δεσποίνῃ καί Μητρί τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, τῇ παραμυθίᾳ τῶν λυπουμένων, τῇ ἐλπίδι τῶν ἀπηλπισμένων, τῇ μόνῃ βοηθείᾳ τῶν ἀβοηθήτων. Ὅθεν πρῶτον καί πρό πάντων ἀναγκαῖον ἔργον εἶναι ἡγησάμην τήν μετακόμισιν τῆς ἱερᾶς καί χαριτοβρύτου Ἁγίας Εἰκόνος, ἐκ τῆς Μονῆς εἰς τό τοῦ Ἀρχαγγέλου μετόχιον, πλησίον τῆς Λευκοσίας, δυσίν ἕνεκα, ἕνα μέν καθότι δέν εἴχομεν τόν τρόπον νά περιποιούμεθα τούς ἐρχομένους εἰς τήν Μονήν ξένους, διά τό πάντα τά σκεύη, ὡς εἴπομεν, πυρποληθεῖναι, τό δέ, καί ἵνα εὐοδοῦται τό τῆς ἀνοικοδομῆς ἔργον· σύν Θεῷ ἀρξαμένων μηδέ μιᾶς οὔσης αἰτίας, ἵνα τό θεῖον ἔργον ἐμποδίζηται.

Ἀναγγείλας δέ τοῦτο εἰς πάντας τούς ἐν Χριστῷ Ἀδελφούς καί Πατέρας, εὗρον αὐτούς ὅλους ὑπεναντίους τῷ ἐμῷ σκοπῷ, καί μυρίους θανάτους προελομένους, ἤ τήν στέρησιν τῆς Ἁγίας Εἰκόνος, τῆς ἑαυτῶν Τροφοῦ τε καί Μητρός, τῆς μόνης αὐτῶν βοηθείας τε καί παρηγορίας. Ἰδών δέ ἐγώ τήν ἰσχυρογνωμίαν αὐτῶν, ἐδήλωσα τόν σκοπόν μου διά γραμμάτων τῷ ἐν τῇ Λευκοσίᾳ εὐγενεστάτῳ Ἐπιτρόπῳ τῆς Μονῆς ἡμῶν Κυρίῳ Κυρίῳ Χ. Ἰωάννῃ Λιπέρτῃ, γράφων αὐτῷ, ὅπως ἐμφανίσῃ τόν ἐμόν σκοπόν τῷ Μακαριωτάτῳ καί Κοινῷ ἡμῶν Πατρί καί Δεσπότῃ πάσης Κύπρου, Κυρίῳ Κυρίῳ Κυπριανῷ,

ἐγχειρίσας τῇ αὐτοῦ Μακαριότητι καί ἐπιστολήν μου, καί ψῆφον εὐκρινῆ παρά τῆς αὐτοῦ Μακαριότητος ζητήσῃ, καί εἰδοποιήσῃ με τό πρακτέον.

Ὁ οὖν Ἐπίτροπος λαβών τάς ἐπιστολάς, καί σύμψηφος τῷ ἐμῷ σκοπῷ εὑρεθείς, ἐνεχείρισεν αὐτάς τῷ Μακαριωτάτῳ Ἁγίῳ Δεσπότῃ, ὅστις θείᾳ Προνοίᾳ συσκεψάμενος, ἔκρινε καί ἀπεφάσισε τήν μετακόμισιν τῆς Ἁγίας Εἰκόνος πλησίον τῆς Λευκοσίας, καί δι' ἅς εἴπομεν αἰτίας, ὥσπερ εἰς κέντρον τῆς Νήσου τῆς Λευκοσίας. Διό τήν ἄδειαν τῆς καθόδου αἰτήσας παρά τοῦ Ἡγεμόνος τῆς Νήσου, καί λαβών αὐτήν, ἀπέστειλεν ἡ αὐτοῦ Μακαριότης ἕνα τῶν ἰδίων γιαννητζαρέων εἰς περιφύλαξιν ἡμῶν ἁπάντων ἐν τῇ ὁδῷ, καί συνδρομήν τῆς Ἁγίας Εἰκόνος μήποτέ τις τῶν βαρβάρων ἤθελε τολμήσῃ τί κατά τῆς Ἁγίας Εἰκόνος, ἤ κατά τῶν βασταζόντων αὐτήν, ὅπερ ἦν ἀδύνατον, διά τό τῇ ἀδείᾳ ὡς εἴπομεν τοῦ ἐνδόξου Ἡγεμόνος γίνεσθαι τήν κάθοδον, καί ἐν προπομπῇ μάλιστα καί παρατάξει μετά φανῶν καί λαμπάδων, καί ταῦτα ἐν μέσῳ ἐθνικῶν καί βαρβάρων.

Καταβιβάσαντες οὖν τήν Ἁγίαν Εἰκόνα, ἐκ τοῦ πανσέπτου θώκου αὐτῆς, δακρυχέοντες τρόμῳ πολλῷ, καί ἐπ' ὤμων ἀράμενοι, σημαντῆρος προπορευομένου (οὕτω γάρ ῥητῶς διελάμβανε καί ἡ ἄδεια), φανῶν τε καί λαμπάδων, τῇ προθυμίᾳ πάντων τῶν Πατέρων, τῇ συνδρομῇ τῶν Ὀρθοδόξων Χριστιανῶν, ἐφθάσαμεν πλησίον τοῦ προῤῥηθέντος μετοχίου τοῦ Ἀρχαγγέλου, ἐν ᾧ εὕρομεν συνηθροισμένον ἅπαν τό πλῆθος τοῦ λαοῦ τῆς εὐαγοῦς Πόλεως Λευκοσίας, μετά τοῦ γνησίου Ποιμένος αὐτῶν, προσκαρτεροῦντας τήν Ἁγίαν Εἰκόνα, ἥν ὑποδεξάμενοι ἁγνῶς, καί προσκυνήσαντες φιλευσεβῶς, φέροντες κατέθεντο εὐλαβῶς πάνυ, ἐν τῷ τοῦ Ἀρχαγγέλου Ναῷ κατά τό αὐτό ἔτος, τῇ τετάρτῃ Σεπτεμβρίου, ἀγαλλόμενοι τήν ἀπόλαυσιν τοιούτου θησαυροῦ, τῆς ἱερᾶς καί χαριτοβρύτου Εἰκόνος, τῆς Ἀειπαρθένου καί ἀκηράτου Μαρίας.

Πάντες οὖν οἱ ἐν τῇ Λευκοσίᾳ, οἱ ἐν τῇ Σκάλᾳ καί Λάρνακι οἰκοῦντες φιλευσεβεῖς καί ὀρθόδοξοι, μικροί τε καί μεγάλοι, ἄνδρες καί γυναῖκες, οἵ τε τῶν πέριξ χωρίων, καί πάντες οἱ ἐν τῇ Νήσῳ, καθ' ἡμέραν πορευόμενοι προσεκύνουν, μετ' εὐλαβείας ἁπάσης καί φόβου, προσφέροντες ἕκαστος τῇ φιλευσεβεῖ προαιρέσει καί ζήλῳ τῆς ἀνοικοδομῆς τῇ Κυρίᾳ καί Παντανάσσῃ τοῦ παντός, ὡς οἱ μάγοι τά ἴδια δῶρα τῷ Υἱῷ αὐτῆς, ἕκαστος τό κατά δύναμιν· καί ὅστις οὐκ εἶχεν ἀργύριον ἀφιέρωνέ τι τῶν εὑρεθέντων αὐτῷ ἐνδυμάτων, ἤ ἑτέρων κτημάτων τε καί ὑποστατικῶν· καί οὕτω κατ' εὐδοκίαν θείαν, ζήλῳ μάλιστα καί συναινέσει τοῦ ἀείποτε τό καλόν ἁπάσης τῆς πατρίδος προνοουμένου Μακαριωτάτου καί Κοινοῦ ἡμῶν Πατρός καί Δεσπότου Κυρίου Κυρίου Κυπριανοῦ καταβιβάσθη ἡ Θεομητορική Ἁγία Εἰκών ἐν τῷ Ναῷ τοῦ Ἀρχαγγέλου, ὡς προέφημεν, ἐν ᾧ πάντων ἐπαθροιζομένων καί προσκυνούντων συνηθροίσθη ἡ ἐλεημοσύνη τῶν φιλευσεβῶν, δι' ἧς ἐγένετο ἡ πρώτη καταβολή τῆς Ὀθωμανικῆς ἀδείας τῆς

ἀνακαινίσεως τῆς Μονῆς, ἥτις διά παρακλήσεων καί ἱκεσιῶν πρός τήν Ὑπέραγνον Δέσποιναν, ἅμα δέ ἱδρώτων καί ἀγώνων πολλῶν τῆς αὐτοῦ Μακαριότητος, μ' ὅλις δι' ἀδρᾶς καταβολῆς ἐξεδόθη.

Ὅθεν καί ἡμεῖς τῇ πατρικῇ καί κοινῇ προστασίᾳ τῆς αὐτοῦ Μακαριότητος θαῤῥοῦντες τῇ τε συνδρομῇ καί τῷ διακαεῖ ζήλῳ, οὐ μόνον τῶν ἐν τῇ Νήσῳ εὐσεβῶν, ἀλλά καί πάντων τῶν ἁπανταχοῦ τῆς γῆς Ὀρθοδόξων, ὅπου διακηρύττεται τό Ὄνομα τῆς ἱερᾶς καί χαριτοβρύτου Ἁγίας Εἰκόνος τῆς παντοβασιλίσσης Μητρός τοῦ Θεοῦ, τῆς ἐν Κύκκῳ, ἠρξάμεθα τήν ἀνοικοδομήν τῆς Μονῆς προσδπανοῦντες ἐκ τῆς καθ' ἑκάστην αὐξανομένης καί πολλαπλασιαζομένης ἐλεημοσύνης, παρά τῶν ἐν τῇ Νήσῳ εὐσεβῶν καί παρά τῶν ἐν ἁπάσῃ τῇ ὑφ' ἡλίου εὑρισκομένων Ὀρθοδόξων, ἀφθονοπαρόχως ἀποδιδομένης, φροντίδι καί ἐπιμελείᾳ τῶν φιλοχριστοτάτων ἀρίστων Ἐπιτρόπων, πόθῳ ζέοντι τῶν φιλοκάλων καί φιλευσεβεστάτων συνδρομητῶν, μόχθῳ πάντων τῶν Πατέρων πρός τήν τῶν ἀναγκαίων κομιδήν, διά τό δύσβατον καί ἀπαραμύθητον τοῦ τόπου, καί διά τάς τραχύτητας τῶν ὀρέων, μετά μιᾶς τριετίας, βοηθείᾳ τῆς Πανάγνου Μητρός, ἀνοικοδομήθη, καί ἔλαβε τό κάλλιστον καί ποθούμενον τέλος ἅπασα ἡ Μονή, ἴσως λαμπροτέρα τῆς πρώτης ἀποκατασταθεῖσα καί ἀποπερατωθεῖσα. Προσεπιδιορθώθησαν ἅπαντα τά περικαλλῆ κελλία τῆς Μονῆς κατά τό δέον, τό Συνοδικόν, Ἡγουμενεῖον, Τραπεζαρεῖον, καί ἄλλα, ἔξωθεν μέ θύρας πολυποικίλους, μέ θρόνους, μέ ἄμβωνα, ἁρμάρια, καί ἄλλα ἐκ ξύλων καρυΐνων ἐπιμελῶς γλυπτουργημένων, μέ πολυελαίους, καί ἴσως ὡς ἀρεστόν ἐστί τοῖς ὀφθαλμοῖς παντός περιέργου ἰδεῖν, καί ἡ Ὑπέραγνος ἀρέσκεται Δέσποινα, κατά τό «Κύριε ἠγάπησα εὐπρέπειαν οἴκου σου». Οὕτως ἀποπερατώθη ἡ ἀνοικοδομή τῆς Μονῆς, τῇ ἐπικρατεστέρᾳ πάντων χειρί τοῦ Ἁγίου Θεοῦ.

Ἡ τῶν πραγμάτων ὅμως πολύτιμος ἀγορά, ἡ κομηδή καί ἀνάβασις τῶν ἀναγκαίων ἁπάντων εἰς τήν οἰκοδομήν, ἐν τοιούτοις δυσβάτοις καί τραχυτάτοις βουνοῖς, ἡ δυσχέρεια τοιούτου χαλεπωτάτου καιροῦ, οἱ κατ' ἔτος πληρωνόμενοι τόκοι τῶν παλαιῶν χρεῶν, κατήντησαν τήν Μονήν (φεῦ) εἰς βαρύτατα καί ὑπέρογκα χρέη πλείονα τῶν πρώτων, ὧν τήν ἐλάφρωσιν καί τόν ἀνακουφισμόν, μετά Θεόν, παρ' οὐδενός ἄλλου ἐλπίζομεν ἀείποτε καί φανταζόμεθα, εἰμή παρά τῆς φιλευσεβοῦς καί φιλελεήμονος ψυχῆς τε καί προαιρέσεως πάντων τῶν τά θαλάσσια πελάγη διαπλεόντων, τῶν ἐν ξηρᾷ οἰκούντων, τῶν ἁπανταχοῦ εὑρισκομένων ἁπάντων φιλευσεβῶν Ὀρθοδόξων, οἷς ἅπασιν. Εἴθε ἀντιδώη αὐτή ἡ Ὑπέραγνος Δέσποινα χιλιοπλασίονα τά κέρδη, ἐν τοῖς ἔργοις αὐτῶν, καί οὐράνιον τόν μισθόν.

Τούτων οὕτως ἐχόντων προσετέθη ἐν τοῖς οἰκοδομήμασι νέος, δι' ἰδίων ἀναλωμάτων τοῦ κοινοῦ Πατρός καί Δεσπότου Ἁγίου Κύπρου Κυρίου Κυρίου Κυπριανοῦ, ὁ νεοδμηθείς κάλλιστος σταυρωτός θόλος, ὁ ἔχων ἐπάνωθεν αὐτοῦ τήν

καμπάναν, ὁ συζευγνύων τήν μεσαίαν τρίχορον λόντζαν μέ τήν τοῦ Συνοδικοῦ. Προσετέθη καί νέον μαγειρεῖον μέ θόλον πλησίον τοῦ παλαιοῦ, καί μία λόντζα νέα πλησίον τῶν δύο μαγειρείων.

Κατεκοσμήθη αὖθις ἡ Μονή θείᾳ δυνάμει καί κατεπλουτίσθη ἅπασι τοῖς σκεύεσι, καί ἑτέροις χρειώδεσι καί τό ἐπωφελέστερον διά τῆς ἀποκτήσεως τῆς ἐντελοῦς Βιβλιοθήκης, λαμπροτέρας καί ἀξιολογωτέρας τῆς πυρποληθείσης, μέ τήν ἀφιέρωσιν τοῦ ἀοιδίμου ἐκείνου Ἀνδρός, τοῦ πρώην Ἀρχιμανδρίτου τῆς Ἁγιωτάτης Ἀρχιεπισκοπῆς τῆς Κύπρου, τοῦ ἀποδημήσαντος πρός Κύριον ἐν τῇ κλεινῇ Ἐνετίᾳ Κυρίου Κυρίου Κυπριανοῦ, οὗγε μνημονεύοι Θεός καί πάντες οἱ εὐσεβεῖς Χριστιανοί· οὗτος ὁ ἀοίδιμος ἀφιέρωσε ποσότητα χρημάτων, οὐχί δι' ἄλλο τί, εἰμή διά ἀπόκτησιν μιᾶς ἐντελοῦς Βιβλιοθήκης εἰς τήν ἱεράν ἡμῶν Μονήν, ἥτις Θείᾳ βοηθείᾳ μετά τόν πυρπολησμόν, διά τῆς συναθροίσεως πολλῶν ἐπωφελῶν δυσευρήτων, καί ἀξιολογοτάτων, παλαιῶν καί νέων βιβλίων ἐγένετο, τό ἀναγκαιότατον καί θεάρεστον πάντων τῶν γινομένων ἐν τῇ Μονῇ. Τοιουτοτρόπως ὠκονόμησεν ἡ Ὑπεραγία Θεοτόκος πρός τῆς πυρκαϊᾶς τῆς πάλαι Βιβλιοθήκης, τόν τρόπον τοῦ πλουτισμοῦ τῆς ἤδη γινομένης, καί ἐπαυξανομένης διπλασίως καί τριπλασίως, παρά τοῦ φιλογενοῦς ἀοιδίμου ἐκείνου Ἀνδρός, οὗπερ τό μνημόσυνον εἴη παραπεμπόμενον ἀπό γενεᾶς εἰς γενεάν, διά τῆς αὐτοῦ ἀφιερώσεως τῶν ἰδίων βιβλίων, ἐν τῇ ἱερᾷ Βασιλικῇ καί Σταυροπηγιακῇ τοῦ Κύκκου ἡμῶν Μονῇ, εἰς αἰῶνα τόν ἅπαντα ἕως οὗ αὐτανερεθῇ ἡ σελήνη.

Ἀνοικοδομηθείσης οὖν τῆς Μονῆς, ὡς ὁρᾶται, πρός μνημόσυνον τῶν κτητόρων, καί πάντων τῶν ἐπιτρόπων τε καί συνδρομητῶν, τῶν ἐλεησάντων καί ἐλεούντων ἡμᾶς Ὀρθοδόξων, ἐδόθη ἡμῖν παρά τοῦ Μακαριωτάτου Ἁγίου Δεσπότου ἄδεια τοῦ ἀναβιβάσαι τήν χαριτόβρυτον Ἁγίαν Εἰκόνα εἰς τήν ἐκλεχθεῖσαν παρ' αὐτῆς ἱεράν Μονήν, ὅπου ἦν τό πρότερον· διό καί ἀράμενοι ταύτην, κατά τό χιλιοστόν ὀκτακοσιοστόν δέκατον ἕκτον ἔτος, τῇ ἐνδεκάτῃ Μαρτίου, δέει πολλῷ, μετά φανῶν καί λαμπάδων, συνοδευόμενοι αὖθις παρά τῶν τοῦ κοινοῦ Πατρός διορισθέντων ἰδίων γιαννητζαρέων, τῇ συνδρομῇ ὅλων τῶν εὐσεβῶν, πάντα τά τῆς Σωλέας μέρη διαπεράσαντες, καί περιελθόντες μερικά χωρία τῆς Μυριανθούσης, ἐν οἷς οἱ φιλευσεβεῖς Ὀρθόδοξοι, μετά τῆς δεούσης ὑποδοχῆς προπομπῆς τε καί παρατάξεως ὑποδεχόμενοι καί προπέμποντες ὕμνουν καί ἐδόξαζον λέγοντες ὅτι, ἀνεκαίνισε τό Παλάτιόν της, καί ὑπάγει ἵνα κατοικήσῃ ἐκεῖ· εἰς τόν ἄνωθεν λέγω τρόπον διαπεράσαντες, ἀπηγάγομεν αὐτήν εἰς τήν σεβασμίαν αὐτῆς Μονήν, τῇ 24 Μαρτίου, ἣν ἰδόντες πάντες οἱ ἐν τῇ Μονῇ μοχθοῦντες Πατέρες σύν ἡμῖν ἔχαιρον, ὕμνους καί ᾠδάς ᾀσμάτων ἀναμέλποντες αὐτῇ τῇ Ὑπεράγνῳ Μητρί τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, διά τήν τῆς σεπτῆς αὐτῆς Εἰκόνος ἐπάνοδόν τε καί ἐπανάκαμψιν.

Μετά δέ τήν παρέλευσιν τῆς ἑορτῆς τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, ἐλθόντες πάντες οἱ τῶν λοιπῶν χωρίων τῆς Μυριανθούσης Ὀρθόδοξοι, μετ' εὐλαβείας ἀπείρου καί κατανύξεως, προσκλαιόμενοι, εἰ δυνατόν, ὅπως καταβιβάσωμεν αὖθις τήν Ἁγίαν Εἰκόνα, καί περιέλθωμεν ἁγιασμοῦ χάριν, λιτανεύοντες εἰς τά εὐτελῆ αὐτῶν χωρία. Θεασάμενοι οὖν καί ἡμεῖς τόν ζῆλον καί τήν προθυμίαν αὐτῶν, συγκατανεύσαντες τῇ αἰτήσει, καί παρακλήσει αὐτῶν, κατεβιβάσαμεν τήν χαριτόβρυτον Ἁγίαν Εἰκόνα, ἥν καί ἀράμενοι ἐπ' ὤμων τῇ συνδρομῇ πάντων τῶν Πατέρων, καί εὐσεβῶν, περιήλθομεν τά λοιπά χωρία τῆς Μυριανθούσης, ἐν οἷς πάντες οἱ οἰκοῦντες ὡς φιλευσεβεῖς καί Ὀρθόδοξοι τῇ προσηκούσῃ παρατάξει προπορευόμενοι καί παρακολουθοῦντες ὑπεδέχοντο καί προέπεμπον, μετά σημάντρων φανῶν καί λαμπάδων. Ἐπιστραφέντες δέ, βοηθείᾳ τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου, ἀναβιβάσαμεν αὖθις τήν χαριτόβρυτον αὐτῆς Ἁγίαν Εἰκόνα εἰς τήν σεβασμίαν αὐτῆς Μονήν (τῇ πρώτῃ Ἀπριλίου), ἥν καί ἐνεθρονίσαμεν εἰς τόν πάνσεπτον αὐτῆς Θῶκον.

Σύ δέ Μητρόθεε Παντάνασσα Κόρη, Κυρία τοῦ Παντός, ἰδού τήν Ἁγίαν Μονήν σου ἀνεκαίνισας, ὡς ηὐδόκησας· διαφύλαξον αὐτήν τοῦ λοιποῦ ἄτρωτον, καί ἀνεπειρέαστον ἀπό πάσης σατανικῆς ἐπηρείας καί ἐχθρικῆς βασκανίας· τούς σούς πιστούς δούλους ἀξίους ποίησον εἰς ὑπηρεσίαν τῆς Ἁγίας Μονῆς σου, καί εἰς ἐργασίαν τῶν θείων ἐντολῶν ἀνεχομένους ἀλλήλων ἐν ἀδελφικῇ ἀγάπῃ, σεμνῶς βιοῦντας, καί πολιτευομένους ἐν φόβῳ Θεοῦ, εἰρηνικῶς τε καί φιλαδέλφως· ἐξαπόστειλον εἰς τήν Ἁγίαν σου Μονήν Καθηγητάς, Ἱεροκήρυκας, ἀξίους τοῦ διδασκαλικοῦ αὐτῶν ἐπαγγέλματος, ἐρευνῶντας καί ἑρμηνεύοντας προθύμως καί ἀκιβδήλως, τάς Θείας καί Ἱερᾶς Γραφάς· τά ἁγιόγραφα λέγω τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης βιβλία, τῆς Νέας τούς θησαυρούς, τούς Ἐκκλησιαστικούς Κανόνας, τούς Ὕμνους, τάς Ἱερᾶς Ἱστορίας, τά Πρακτικά τῶν Συνόδων, καί πραγματευομένους τήν σωτηρίαν πασῶν τῶν Χριστιανικῶν ψυχῶν, ὡς Σοί καί τῷ Υἱῷ σου εὐάρεστον· ἀξιοῦσα τέως ἅπαντας καί τῆς ἐπουρανίου Βασιλείας αὐτοῦ. Ἀμήν.

Ἐφραίμ Αθηναίου, Περιγραφή τῆς Ἱερᾶς, Σεβασμίας καί Βασιλικῆς Μονῆς τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς καί μέγα ἐχούσης τό αἰδέσιμον, διά τόν ἱστορήσαντα αὐτήν Ἀπόστολον Λουκᾶν τόν Εὐαγγελιστήν, τοῦ Κύκκου ἐπιφημιζομένης κατά τήν Νῆσον Κύπρον, Ἐνετία 1819, σ. 77-87.

Δημοσιεύτηκε στην Επετηρίδα Κέντρου Μελετών Ιεράς Μονής Κύκκου, τόμ. 8 (Λευκωσία 2008), σ. 91-114.